

ATT SPLITTRA EN HIERARKI:

Applicering av poststrukturalistisk
feministisk teori på SAB-systemet

Lotta Borgström

Examensarbete (20 p) för magisterexamen i Biblioteks-
och informationsvetenskap vid Lunds universitet.
Handledare: Sten Vedi och Gunilla Wiklund.

BIVILs skriftserie 2002:5
ISSN 1401-2375

© Lunds universitet. Biblioteks- och informationsvetenskap 2002

Abstract

This paper analyses what effect an application of a specific poststructural feminist theory has on the Swedish classification system SAB. The purpose is to study if it is possible to open up the current representation of gender towards a more multiple one. The study is both theoretical and empirical. The theoretical part include a short presentation of both classification theory and feminist theory. The study also presents the critic that poststructural feminists submit. Hope A Olson, a scientist from Canada is the creator of the theory model which is used in the paper. The empirical part include an practical application and study of the theory model on the SAB classification system. A short comparing study between Olsons work with the this paper is also presented in the end. It turned out that an direct application was not possible because of the two classifications systems major differences. The conclusion is though that the spatial theory model works and actually creates a larger representation of gender. However when it comes to the more detailed applications, the scientist must create a work process that is adjust to the Swedish classification system.

INLEDNING OCH BAKGRUND	5
SYFTE OCH METOD	7
LITTERATURGENOMGÅNG	9
Klassifikationsteori	9
Feministisk teori	11
Vad finns på menyn?	11
Poststrukturalistisk feministisk teori	12
Kritik gentemot klassifikationsteori	14
Klassifikationssystem och behovet av universalism och rationalitet	15
Sammanfattning	17
POSTSTRUKTURALISTISK FEMINISTISK TEORI APPLICERAD PÅ KLASSIFIKATIONSSYSTEM	19
Hope A Olson: Presentation av teorimodell	19
Mapping	20
Rhetorical space	20
Transparent space	21
Paradoxical spaces	21
Ghetto och diaspora	21
Sammanfattning	22
APPLICERING AV TEORIMODELL PÅ SAB-SYSTEMET	23
Uppläggnig av studien	23
SAB-systemets ämnesordsregister: representation av genus	24
Hierarkier inom SAB?	27
Klassificering med SAB: applicering av två titlar:	30
SAB-systemet och KVINNSAM	33
Sammanfattning	38
SLUTSATSER OCH SLUTDISKUSSION	40

INLEDNING OCH BAKGRUND

Klassifikationssystem, det vill säga olika sätt att indela föremål, kunskap och dylikt i grupper, möter vi dagligen. Alla människor sysselsätter sig med att kategorisera världen omkring dem. Klassificering kan vara något så vardagligt som att sortera tvätten eller att lägga upp grönsaker i affären, men det kan även vara att indela ett biblioteks bokbestånd eller informationen i en databas. När man söker i en bibliotekskatalog eller i bibliotekets hyllor möts man av klassifikationskoder vars betydelse inte alltid är uppenbar, men de hjälper till att peka ut rätt hylla för den eftertraktade boken eller den eftersökta tidningsartikeln. Det händer dock alltför ofta att det som söks inte återfinns eller saknas. En orsak kan vara själva systemet för klassifikationen som kommer till korta gällande omfång eller förmåga till representation. Detta beror troligen på många klassifikationssystemers mer eller mindre uttalade strävan mot universalism. Systemen ger sken av att kunna representera allt. Men jag anser att systemens rigida utformning gör det omöjligt för dem att innefatta obegränsad representation. Frågan är om systemen går att komplettera/ ”mjuka upp” så att de tillåter en vidare representation. Ovan nämnda problematik utgör grunden för mitt intresse kring klassifikationssystem.

I dagens samhälle blir det allt vanligare att tala om mångfald och om människor som unika och individuella. Vi rör oss alltmer ifrån den kollektiva tillhörigheten. Därför kan det verka onödigt att något så vanligt som klassificeringssystem i dess olika former baserar sig på en sammanförande rörelse. Det gemensamma för varje klassifikationssystem är dess syfte; att indela företeelser och objekt efter likhet, vilket skapar klasser eller kategorier.

Inom biblioteks- och informationsforskning är klassifikationsteori en central del, vilken uppdelas i två inriktningar. Den första är en praktiskt relaterad forskning rörande själva uppbyggandet av system och kategoriserandet av dokument. Den andra är fokuserad på att skapa teoretiska utsagor som sträcker sig längre än utvecklandet av nya system. Inom den senare forskningen existerar framförallt två hållningar: a) tron på ett fixerat kunskapsuniversum där kunskap ses som obunden av tid och rum och b) en syn på klassifikation som en tidsbunden social konstruktion.¹

Kritik gentemot klassifikationssystem förekommer. En del teoretiker hävdar att systemen snarare utesluter mer än de representerar. Systemen förutsätter en i förväg bestämd schematisk ordning och har enbart en begränsad förmåga till kombinationer och indelningar. Det som inte finns med som ämnesord hamnar utanför. Det förekommer även att många olika ämnesord placeras tillsammans under en och samma huvudkategori. Annan kritik fokuserar på i vilken omfattning systemen genomsyras av inbyggda normer och synsätt. Dessa kritiker menar att systemen ännu idag bygger på gamla normer och regler som inte är aktuella i dagens världsbild.

Teoretiker som intresserar sig för hur klassifikationssystemen speglar samhället i vilket de figurerar, förhåller sig ofta aktiva till poststrukturalistiska teorier. Sådana teorier syftar till att betrakta samhället, dess maktstrukturer och marginaliseringar, som en eller flera diskurs/er.² Vad som sägs och/eller anses vara norm, det som anses naturligt och självklart, är enbart *en* version av tillvaron. Enkelt uttryckt så är allt i samhället

---

¹ Synen på kunskap som obunden av tid och rum följer upplysningstidens tanke om ett fixerat kunskapsuniversum. Sann kunskap innehåller en kärna, en korrekt formel, som är bestående och oföränderlig. Inom det andra perspektivet ses kunskap som en tidsbunden social konstruktion. Varje tidsepok påverkar och skapar en för den tiden specifik syn på vad kunskap är. För vidare läsning se Joacim Hanssons avhandling *Klassifikation, bibliotek och samhälle*.

² Med diskurs menas här det övergripande och allmänt vedertagna språk och samtal som människor använder sig av i den västerländska världen.

konstruerat av människan, ingenting är universellt eller orubbligt. Det finns inga fixa sanningar om livet och människan, snarare olika synsätt beroende på vem som tittar eller talar. Därför finns det olika strukturer som eftersträvar eget utrymme och tolkningsföreträde, som vill bli den mall med vilken livet bedöms och efterlevs. Poststrukturalister arbetar för att få denna typ av strukturer att framträda och visa på alternativen till de rådande strukturerna. De vill även tillåta mångfald, bland annat genom att låta det marginaliserade eller uteslutna komma till tals. En biblioteks- och informationsforskare inom denna skola är kanadensiskan Hope A Olson. Hon har både analyserat och kritiserat klassifikationsteorier och klassifikationssystem ur ett poststrukturalistiskt, feministiskt och postkolonialt perspektiv.³ Denna uppsats utgår från samma perspektiv.

---

³ Feministisk teori innebär att man placerar ett genusperspektiv på sitt arbete. Koncentrationen ligger på hur genus (kön) manifesterar sig inom olika områden. Inom postkolonial teoribildning, postkolonialism existerar en rad olika innebörder. Den verksamhet som är relevant i detta sammanhang är dekonstruktionen av de västerländska diskurser som rör identitet i olika kulturer.

SYFTE OCH METOD

Syftet med denna uppsats är att undersöka om poststrukturalistiska teorier kan användas för att skapa klassifikationssystem med en större representation, en mer mångfaceterad bild, än idag. Ett sätt att studera representation är via genus.⁴ Poststrukturalistisk feministisk teori är då särskilt intressant eftersom den även innefattar genusperspektivet. Den modell jag kommer att använda mig av är utarbetad av Hope A Olsons för att analysera representation inom klassifikationssystem. Jag vill undersöka om modellen kan appliceras på SAB-systemet⁵ och åstadkomma förändring, till exempel i form av att en bredare representation uppnås?

Olsons modell är baserad på spatiala metaforer vilket innebär fokusering på *location*, plats, inom territorier, kartläggning, positionering och exempelvis klassifikationssystem.

Klassifikationssystem fungerar bra som underlag för en spatial undersökning på grund av att dessa alltid på något sätt hänvisar eller berör lokalisering och plats: till exempel genom att bibliotekarier placerar böcker på hyllor och genom katalogposter i databaser.

Valet av Olsons modell beror på att det sällan i praktiken används poststrukturalistisk feministisk teori inom biblioteks- och informationsforskning, trots att idén om klassifikation som en informationskälla om rådande samhällsnormer är anammad av många teoretiker. Det förekommer alternativa tesaurusar och ämnesordsindex, ett exempel är KVINNSAM⁶ med inriktning på kvinnliga områden, dessa är dock inga klassifikationsscheman i sig, utan snarare en alternativ klassificeringsmetod. Hitintills är det enbart Hope A Olson, som genom att utarbeta ett kompletterande alternativ till Dewey's Decimal Classification (DDC)⁷, gjort en ansats att applicera poststrukturalistisk feministisk teori på ett klassifikationssystem. Olson har dock avgränsat sitt arbete genom att koncentrera sig på genus, ras och etnicitet. Jag väljer att avgränsa mig till genus både på grund av mitt intresse för ämnet, men även för att på så sätt hålla uppsatsen inom rimliga gränser.

I sitt arbete med ett komplement till DDC har Olson använt sig utav *A Women's Thesaurus*.⁸ I min undersökning använder jag istället KVINNSAM som ämnesordsindex för att anpassa undersökningen till svenska förhållanden. Undersökningen sker i tre delstudier och Olsons arbete används som en referensram och ett jämförelsematerial. I delstudie 1 granskas SABs ämnesordsregister för att undersöka hur många ämnesord det finns som rör genus och hur de är indelade hierarkiskt i över- och undergrupper. Delstudie 2 innehåller en undersökning av två feministiska tvärvetenskapliga titlar för att granska hur de har klassificerats i SAB-systemet. Som en avrundning kommer SABs och KVINNSAMs ämnesord i delstudie 3 att kombineras i en omklassificering av de två tidigare granskade titlarna. Avsikten är att skapa en bredare representation.

---

⁴ Genus är ett annat ord för det många kallar kön. Inom feministisk teori används ofta en uppdelning mellan kön (den biologiska kroppen och ev. gener) och genus (den sociala skapelsen, subjektet). Trots att denna uppdelning är mycket kritiserad idag kommer jag att använda genus för att markera att jag talar om det sociala skapandet av "kön".

⁵ Sveriges allmänna Biblioteksförnings klassifikationssystem för svenska bibliotek är ett standardverk som många bibliotek i Sverige klassificerar sitt bestånd efter.

⁶ Kvinnsam är en ämnesindexlista utan inbördes hierarkier med kvinnor som underliggande ämne. Listan är skapad vid Göteborgs Universitet på avdelningen för Kvinnohistoriska samlingarna.

⁷ Dewey Decimal Classification är en nordamerikansk motsvarighet och föregångare till det svenska SAB-systemet.

⁸ *A Women's Thesaurus* är en amerikansk ämnesordstesaurus. Den är framförallt välkänd i USA och Kanada. Olson använder denna tesaurus i sitt arbete med DDC.

För att göra uppsatsen tydlig och greppbar kommer jag först att redogöra för klassifikationsteori och idén bakom den. Även feministisk teori presenteras, för att ge dem som inte är insatta en möjlighet till överblick av ämnet. Tyngdpunkten i det feministiska teoriavsnittet kommer att ligga på den poststrukturalistiska feminismen. Efter en presentation av Olsons teorimodell följer en redogörelse för modellens applicering på SAB-systemet. Efter det genomförs analysen. Resultaten redogörs i avsnittet med slutsatser och slutdiskussion.

LITTERATURGENOMGÅNG

Klassifikationsteori

Varför klassificerar människan? Och varför används system för att utföra jobbet? Först och främst är det för att lättare återfinna information och dokument. Kunskapen organiseras så att den kan hittas. Ursprungligen hade de flesta bibliotek sin egen metod för att klassificera. Följden blev att dokument och böcker placerades olika vid varje enskilt bibliotek. Fördelarna med gemensamma klassificerings- och katalogiseringsregler insågs så småningom och under 1800-talet arbetades det flitigt med att skapa katalog- och klassifikationsregler. Tack vare dessa underlättas utbyte av information mellan bibliotek eller andra verksamheter. Idag används i vid utsträckning stora gemensamma klassifikationssystem, system som DDC och Universella Decimalklassifikationen (UDK). I Sverige har vi valt vårt eget utformade SAB-system som baseras på notation med bokstäver istället för siffror. Jag återkommer till klassifikationssystem senare i litteraturgenomgången.

Vad är klassifikation? Enligt Miguel Benito ⁹ är det indelandet i klasser av ting och företeelser efter en princip eller indelningsgrund. Den vanligaste principen är likhet mellan ting med vissa egenskaper. Klassifikation ingår i ett större sammanhang som kallas för kunskapsorganisation, dit hör även ämnesordsindexering och katalogisering. Dessa tre begrepp påminner mycket om varandra. Det finns dock grundläggande skillnader. Under den övergripande termen kunskapsorganisation samlas katalogisering, klassifikation och ämnesordsindexering. Katalogisering beskriver ett dokumentens yttre egenskaper. Klassificering fångar dokumentens innehåll och indelar dem utifrån likhet i klasser som i sin tur indelas i över- och underklasser. Ytterligare indelning sker genom enkla eller sammansatta klasser. Enkla definierar en sak, sammansatta sammanfogar olika begrepp till ett nytt. Ämnesordsindexering förser dokument med termer/ord som beskriver dess innehåll. Oftast används följden bredare mot smalare, från generella ämnen mot specifika. Ett exempel på hur ämnesord indelas är: Djur- fyrbenta djur- hundar- labradorer- tikar och så vidare. ¹⁰

Inom klassifikationsteori finns det två huvudperspektiv, ett processororienterat samt ett institutionsrelaterat. Den först nämnda innefattar systemorienterad forskning som behandlar de problem som kan uppstå vid skapandet av klassifikationssystem, medan den andra sträcker sig utanför det rent tekniska. Här ligger fokus snarare på att skapa teoretiska utsagor om ämnets olika delar. Vi har inom den senare forskningen två hållningar som i vissa avseenden står mot varandra, (a) klassifikation som ett evigt orubbligt kunskapsuniversum och (b) klassifikation som en social, tidsbunden företeelse.

Klassifikationssystem kan delas in i två huvudgrupper: *facetterade* och *enumerativa* eller *hierarkiska*. Enumerativa är uppräknande och varje ämne har sin specifika plats inom systemet. Det innefattar både enkla och sammansatta ämnen. Facetterade system innebär en analys av ämnesområden utifrån begrepps-kategorier - facetter, det är först vid själva klassificeringstillfället som den sammansatta klassen (platsen) uppstår. ¹¹ För att indexera ämnesord finns två sätt: *Naturligt språk* eller *kontrollerat språk*. Inom kontrollerat språk förbestäms indextermerna av någon, oftast används en så kallad ”authority list”, en lista med termer som man kommit överens om ska användas. ¹² Termer väljs från denna lista för att indexera dokumenten och urvalet sker genom ett subjektivt

---

⁹ Miguel Benito är författare till litteratur om klassificering och klassifikationssystem.

¹⁰ För illustrering se Benito 2000, s. 96ff.

¹¹ Benito, 2000, s. 104.

¹² Rowley och Farrow 2000, s. 125.

perspektiv på vad texten handlar om. Det finns två varianter av kontrollerat språk, alfabetisk följd eller klassifikationsscheman. För att få en god överblick över termerna och deras inbördes relationer rekommenderas att de presenteras både alfabetiskt och systematiskt. I den alfabetiska delen visas bredare och smalare termer, vilka termer som är överordnade och vilka som är underordnade varandra, synonymer och andra relationer. I den motsvarande systematiska delen används koder eller notationer som sorteringsgrund. Idén är att skapa ett nätverk som uppvisar relationerna mellan dokumenten och ämnena. Ett typiskt exempel på kontrollerat språk är en tesaurus. Naturligt språk innebär att ämnesorden tas från själva dokumentet, från ord och termer som förekommer i texten. Hittills har det varit vanligast att plocka ämnesord ur titel och abstract ¹³, men det sker allt oftare att ord från hela texten används.

Bibliografisk klassifikation har framförallt två funktioner: (1) Att länka ett föremål (bok, tidning, dokument och så vidare) på hyllan med katalogen för att användare på ett enkelt sätt skall kunna finna den hylla där exemplaret står. (2) Att man direkt ska kunna lokalisera boken utan att behöva söka igenom hela katalogen. Kriterier för ett bra klassifikationssystem är enligt Benito:

A. Systemet måste inkludera alla förekommande ämnen i litteraturen. Det måste även vara konstruerat så att det finns möjlighet att placera in nya ämnen.

B. Systemet måste vara systematiskt, alla ämnen som hör ihop skall vara inom samma disciplin eller så nära som det är möjligt.

C. Systemet måste vara flexibelt och utbyggbart. Att göra om systemet varje gång en förändring måste ske vore opraktiskt. Relationer mellan ämnen som förut inte existerat måste vara möjligt att utföra.

D. Systemet måste ha en terminologi som är både tydlig och samtida. Detta för att både användare och utövare på ett enkelt sätt skall kunna finna material och litteratur, dessutom efter samma kriterier.¹⁴

När det rör ämnet klassifikationsteori så har en hel del blivit skrivet genom åren. Jag har koncentrerat mig på Miguel Benitos *Kunskapsorganisation. En introduktion till Katalogisering, klassifikation och indexering* (2000), Jennifer Rowleys och John Farrows *Organizing knowledge. An introduction to Managing Access to Information* (2000), *The Future of Classification*, Editors Marcella och Maltby (2000) samt Joacim Hanssons *Klassifikation, bibliotek och sambälle. En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"* (1999).

---

¹³ Abstract är en kortfattad genomgång av textens innehåll. Detta underlättar rejält för den som söker ex. artiklar på Internet. Den korta beskrivning av en romans innehåll som finns på baksidan av en bok kan kallas för ett abstract.

¹⁴ Benito 2000, s. 107f.

Feministisk teori

‘ [i]t is common knowledge among feminists that social and political theory was, and for the most part still is, written by men and about men’.¹⁵

Feministisk teori är inte ett så enkelt koncept som det kanske kan verka vid första anblicken, snarare är det ett område som präglas av både komplexitet och mångfald, eller skiljaktigheter. Trots att feministisk teori har blivit alltmer vanligt, är det fortfarande många som inte vet vad det kan innebära eller innehålla. Den gemensamma nämnaren inom feministisk teori och det som avviker från alla andra teoretiska konstruktioner är den specifika synen på traditionell social och politisk tanke. Denna syn är en kritisk ståndpunkt, som ifrågasätter antagandet om mannens överordning och centrala ställning. Teorierna är inriktade på att frilägga och visa hur denna tänkta överordning fungerar i det fördolda, genom att den uppfattas som normal eller ej existerande.

Vad finns på menyn?

Responserna från feminister angående mannen som norm är diverserade men jag ska kort beskriva tre centrala inriktningar. Den första innefattar idén att kvinnor och kvinnliga teoretiker medvetet har blivit uteslutna från västerländsk social och politisk teori. Orsaken anges vara strävan efter makt. Enligt denna inriktning ligger ansvaret på de kvinnliga teoretikerna att placera in de uteslutna utan att förändra den traditionella tankegången och vetenskapen allt för mycket. Betoningen ligger på reform inom systemet. Chris Beasley¹⁶ kallar denna inriktning för *inclusion/addition*. Till denna grupp räknas liberalfeminism, den vanligaste förekommande versionen eller åtminstone den mest kända. Marxistfeminister hör också hit. De anser att mäns förfördelning hör samman med det kapitalistiska förtrycket av arbetarklassen som är grunden även till kvinnoförtrycket.

Det andra synsättet kallar Beasley för *critique, reject and start again*. Dessa feminister är skeptiska inför tanken att västerländsk diskurs kan rättas till med enbart tillägg av kvinnliga teorier, de vill snarare börja om från början. Här placeras radikalfeminismen där fokus ligger på förtrycket av kvinnor just på grund av att de är kvinnor. Kvinnor skall själva ta kontroll över sina kroppar och sin röst. Kvinnan anses unik och kvinnors liv samt erfarenheter anses vara en egen separat sfär. Här ingår även socialfeminism, som existerar i ett antal varianter. Teorierna kombinerar radikal och marxistisk feminism på olika sätt. Det som skiljer dem åt är vilken relation som tilldelas könen/genus och klass, det vill säga relationen mellan kapitalism och patriarkat.¹⁷ Dessa teoretiker använder sig av olika psykologers teorimodeller som utgångspunkt, men med en feministisk vinkling.

Den tredje varianten kallas *deconstruct and transform*. Teori är aldrig ”osmittad” av tidigare tankegångar. Det går inte att undkomma den sociala och intellektuella kontexten. Istället bör man ”repa upp” och omstrukturera teorier, eventuellt flera gånger. Även feministiska teorier behöver omformuleras och bearbetas. Inom denna flank samlas

---

¹⁵ Beasley 1999, s. 4.

¹⁶ Ibid 1999, s. 4f.

¹⁷ Patriarkat är en väl inarbetad term inom feminismen. Det avser mannens överordnad över kvinnorna som system i samhället. Detta system kallas för patriarkat.

psykoanalytisk feminism som i sig innefattar Freudiansk och Lacansk feminism¹⁸, samt de franska teoretikerna vars ledstjärna är *Écriture feminine* som kan översättas ungefär, kvinnlig text.¹⁹ Här placeras även poststrukturalistisk feminism.

Poststrukturalistisk feministisk teori

Ursprunget till Poststrukturalismen kan härledas till en motreaktion på modernismen och upplysningsidealet.²⁰ Enligt poststrukturalister grundas de inriktningarna på uppfattningen att universum innefattar *en* sanning, så kallad *true knowledge*. Den tidens teoretiker ansåg det möjligt att finna en absolut grund, en kärna för all kunskap. Genom att finna den rätta formeln kunde världen förklaras. Enligt poststrukturalister existerar det ingen absolut sanning i den meningen att människan så småningom kan finna ”rätt svar”. Istället ser de kunskapsanspråk som en del i tidens diskurs och maktförhållanden. De är därför intresserade av sambandet mellan språk (diskurs), subjektivitet (vår självuppfattning och självbild), social organisation och makt.²¹ Betoningen ligger på mångfald, pluralism. Poststrukturalister menar även att den så kallade dualismen²² från upplysningsperioden inte är korrekt, att ett brett spektra av sanningar, erfarenheter och positioneringar existerar. Idén om konceptet *true knowledge* förkastas således helt och hållet.

Poststrukturalister utför analyser i förhållande till språk. Betoningen ligger på konstruktion. Det implicerar att subjektivitet, det vill säga individers självuppfattning, inte är genetiskt förutbestämd utan produceras i en hel rad av diskursiva praktiker, exempelvis ekonomisk, politisk och social. Inom dessa diskurser existerar även språket. På grund av detta är språk i sig inte ett uttryck för en unik personlighet utan en spegling av rådande föreställningar och normer. Språket kan snarare sägas skapa individers subjektivitet. I motsats till det medvetna, vetande, enhetliga och rationella subjektet som är den rådande diskursen i det västerländska samhället, vill poststrukturalismen se subjekt som ett forum för ständiga konflikter och förändringar. Jaget formas av de sammanhang individer befinner sig i. För att denna tanke skall fungera inom feminismen behöver vi se språk som ett system som i sin tur alltid figurerar i historiska och specifika diskurser. Potentialen ligger då i möjligheten till en förändring av språket, diskurserna och maktstrukturerna i samhället.

Eventuella problem som skulle kunna dyka upp angående denna pluralistiska syn på mening och förändring motverkas enligt poststrukturalismens förespråkare av att man

---

¹⁸ Sigmund Freud behöver knappast någon närmare presentation, Jacques Lacan var liksom Freud psykoanalytiker men från Frankrike. Han skapade en både unik och kontroversiell skola med just Freud som förebild. Hans teorier grundar sig bland annat på att det omedvetna är strukturerat som ett språk.

¹⁹ Dessa teoretiker anser att kvinnor har ett eget sätt att tala och skriva på. För dem är en modell till motstånd gentemot mäns överordnad att fokusera på kvinnors skrivande och språk. *Écriture feminine* kan översättas ungefär- kvinnlig text.

²⁰ Vad jag i min text anspelar på när jag talar om upplysningen är en samhällelig strömning som framförallt florerade på 1700-talet. Den perioden kallas för ”the enlightenment” och betonar det rationella, logiska tänkandet, naturvetenskapen och strävandet efter den universella kärnan inom alla områden. Ett sökande efter ”true knowledge”.

²¹ För mer information se Chris Beasleys, What is feminism?

²² Ordet dualism anspelar på förekomsten av binära par. Binära par härstammar från upplysningstiden och innefattar ord sammankopplade i sk dualistiska par. Exempel är rationell/irrationell, kultur/natur, tanke/känsla. Varje par innefattar en hierarki med det första ordet som mest betydelsefullt och normgivande. Traditionellt sammankopplas männen med de första orden i de binära paren och kvinnorna med de andra. Dessa upplysningstankar sägs fortfarande styra den västerländska diskursen. Feminister, bl a poststrukturalister, brukar anse att den traditionella västerländska diskursen är mindre lyckad, eftersom den delar in könen hierarkiskt i en överordnad kontra en underordnad ställning.

motsäger sig tanken på social mening som fixa tecken, *signs*. Det talas istället om så kallade *signifiers*, tecken som inte är fixa för all framtid. Ett exempel på en sådan teorbildning är den franske teoretikern Jacques Derridas²³ koncept *différance*. Det innefattar strategier för meningsskapande genom *difference* och *deferral*. *Difference* betyder skillnad och *deferral* är en term som är ett arrangemang för något att ske vid ett senare tillfälle. Med andra ord, genom *différance* skapas ett sätt att närma sig diskurs utan att fixera den. Samhället och rådande diskurs har ett arrangemang för hur diskursen skall beaktas och denna ”överenskommelse” är egentligen enbart ”fixa” tillfälligtvis. Detta på grund av att *deferral* innefattar att förändring kan ske senare. Derrida hävdar alltså att representation, där mening verkar vara fixerad, enbart är temporär. Den är helt och hållet beroende av samtida diskurskontext.²⁴ När som helst kan denna ”fixa” norm förändras på grund av ett nytt arrangemang, en ny ”överenskommelse”.²⁵ Som en konsekvens är allting öppet för bestridande och nydefinitioner. Vad diskursen betyder och innefattar hänger på de diskursiva relationer inom vilken den är lokaliserad. Hur vi lever våra liv som medvetna, tänkande subjekt beror alltså på social makt inom de existerande diskurserna, vår tillgång till dem samt den politiska styrkan hos de intressen som diskurserna representerar.

För feministisk poststrukturalistisk teori är så kallad decentralisering²⁶ av subjektet av stor betydelse. Det innebär, enligt teoretikerna, att öppna upp för kvinnan och den underordning hon anses vara offer för. Erfarenhet²⁷ har ingen inneboende essentiell innebörd utan skapas genom ett brett register av diskurssystem vilka ofta är motsägelsefulla och skapar konfliktfyllda versioner hos individer av den sociala verkligheten. Dessa diskurser och dess materiella support ifrån exempelvis sociala institutioner är integrerade i underhållandet av social makt eftersom social verklighet inte existerar utanför språket. Men, påpekar Chris Weedon, man får inte glömma att språk i form av social och historisk diskurs inte kan ha någon social och politisk effekt om inte individer agerar som bärare av de samhälleliga diskurserna.

The individual is both the site for a range of possible forms of subjectivity and, at any particular moment of thought or speech, a subject, subjected to the regime of meaning of a particular discourse and enabled to act accordingly²⁸

Även Drucilla Cornell betonar att människor automatiskt spelar könsrollerna trots att de är just roller. På så sätt intar vi ”vår plats” och för vidare de sociala konstruktioner-

---

²³ Jacques Derrida är en fransk filosof som kritiserar litteratur, psykoanalys och lingvistik som den presenteras, ses på och används i västerländsk filosofi. Han försöker analysera språk för att skapa alternativa perspektiv som ifrågasätter grundtankarna inom filosofisk teori. Själv kallar Derrida sin metod att läsa texter för dekonstruktion. Derrida är en stor teoretiker inom poststrukturalismen på grund av sin speciella läsning och åsikter om västerländska samhällets brister och begränsningar.

²⁴ För en grundligare genomgång av begreppen se Hans Johanssons artikel om Derrida på <http://hem.spray.se/nonserviam/derrida.htm> och Cornell 1992, s. 174.

²⁵ Viktigt är även att se på vem som skapar överenskommelsen. Vilka vinner på det och vilka får det sämre. På så vis upptäcks maktstrukturer.

²⁶ Decentralisering av subjektet, här kvinnan, betyder att man ”tar bort” det som ses som centralt för subjektet. Ex. kvinnor anses vårdande, orationella, känsllosamma, pratglada etc. Men enligt poststrukturalister finns det inga gemensamma centrala essentiella egenskaper. Alla är olika. Vi kan likna varandra på grund av miljö och diskurs men i grunden är vi individuella. Inget är förutbestämt, ex. genom gener och biologi.

²⁷ Kvinnan anses ofta, både allmänt i samhället och av en del feminister, vara på speciella sätt på grund av att hon är kvinna (gener.), sålunda tros de även ha samma/liknande erfarenheter av livet.

²⁸ Weedon 1987, s.34.

na.²⁹ Vi agerar så på grund av att inordningen av samhället och våra roller anses normala och naturliga.

En vanligt förekommande strategi inom poststrukturalismen är *dekonstruktion*, vilket avser en typ av nedmontering av diskursen, till exempel genom nyläsning och ny representation. Att dekonstruera rådande diskurser skapar möjlighet att se de bakomliggande tankarna, vad diskursen tar för givet. Det är viktigt att komma ihåg att med poststrukturalism avses inte ett totalt utplånande av mening utan ett uppluckrande av fält. Mening kan aldrig försvinna helt och hållet eftersom människan alltid kategoriserar. Liksom övriga poststrukturalister betonar feministerna pluralism framför enhet, specifikt inför termen kvinnor som en homogen kategori. Istället för att framhålla sexuell hierarki som den grundläggande indelningen talar man om olikheter och maktrelationer på många plan. Centralt för poststrukturalistiska feminister blir att motsäga sig att kvinnor (som grupp) framställs på ett normaliserande och universellt sätt, vilket ger intrycket av att olikheter är mer eller mindre abnormala. På så sätt skapas en negativ bedömning för allt som motsäger sig konformiteten i samhället. Universalism är aldrig en oskyldig aktivitet utan ses snarare direkt sammankopplad med maktspel, där dominans och underordning råder. Åsikten att kvinnor är mångfacetterade och snarare olika än lika, har sitt ursprung i att bland annat ”svarta” feminister³⁰ påpekade att de inte kände igen sig i feministernas bild av förtrycket. Den feminism som existerade var den vita, västerländska och heterosexuella kvinnans bild.

Feminism är som tidigare nämnts, ett mycket brett område vilket innefattar många olika teorier, teoretiker och hållningar. De texter jag framförallt använder i litteraturgenomgången vad gäller feminism och klassifikation är ”Mapping beyond Dewey’s boundaries: constructing classificatory space for marginalized knowledge domains” *Library trends* (1998), ”The Power to Name: Representation in Library Catalogs” *Signs: Journal of Women in Culture and Society* (2000), *Findig Spaces for Feminism in Traditional Library Classification: Dewey Decimal Classification, Window and the World Wide Web* (2001). I min undersökning kommer jag framförallt att använda mig av Olsons texter och *Klassifikationsystem för svenska bibliotek*, den systematiska delen samt ämnesordsregistret. Olson har använt sig av Lorraine Code *Rethorical spaces: Essays on gendered locations*, Henri Lefebvre *The production of space*, Drucilla Cornell *The philosophy of the limit* och Werner Bies *Thinking with the help of images: On the metaphors of knowledge organization* samt Gillian Rose *Feminism & geography: The limits of geographical knowledge*. Dessa texter ligger till grund för uppsatsen eftersom Olson skapat sin teorimodell utifrån dem.

Andra mer övergripande texter jag använt mig av är exempelvis Chris Beasleys *What is feminism? An introduction to feminist theory* (1999), Chris Weedon *Feminist Practice & Post-structuralist Theory* (1987) och Susan Hekman *Gender and Knowledge Elements of a Postmodern feminism* (1990). *What is feminism?* är en alldeles utomordentlig genomgång av alla teorier som finns inom feminismen, var de härrör ifrån, vilka teoretiker som finns samt åsikterna. Vill man tränga in i detta mångfacetterade ämne är detta den rätta boken. De två andra titlarna är mer specialiserade inom Poststrukturalismen och dess teorier.

Kritik gentemot klassifikationsteori

När det gäller kritiken av klassifikationsteori är ett centralt tema, både bland feminister och andra, att klassifikationssystemen visar en mycket begränsad del av tillvaron

---

²⁹ Cornell 1992, s. 175.

³⁰ ”Svarta” feminister avser först och främst ex afro-amerikanska kvinnor. Men naturligtvis finns det kvinnor från andra länder som arbetar feministiskt också, ex indiskor. De brukar kategoriseras in bland ras och etnicitetsfeminister.

(inklusive representationen av kvinnor och män). Den dokumenterade kunskapen anses av kritikerna vara ur det västerländska, vita, manliga och heterosexuella medelklassperspektivet. Klassifikation innehåller, som tidigare nämnts, oftast hierarkiska strukturer och till exempel Olson anser att dessa hierarkier speglar en partiskhet³¹ när det gäller genus, sexualitet, ras, ålder, etnicitet, språk, religion samt duglighet.³² Det finns en klar begränsning i möjligheten att namnge olikhet och mångfald. En påtaglig effekt blir att de ämnen som inte är nämnda faller bort, de existerar tillsynes inte. Marginaliserade ämnen frambringar antingen väldigt få träffar eller i värsta fall inga alls. För en teori och ett hantverk (klassificering) som vill förespegla universalitet och neutralitet är detta mindre bra. De flesta teoretiker idag menar att för förståelse av ett klassifikationssystemets karaktär är det omöjligt att kringgå den roll som kan tillskrivas systemet i formandet av en övergripande identitet inom vilket det har att fungera. Det vill säga hur klassifikationssystemen speglar samhället och dess rådande normer.

Klassifikationssystem och behovet av universalism och rationalitet

En läsning genom poststrukturalistisk teoretisk synvinkel

En vanligt förekommande tanke inom biblioteksvärlden är att det behövs en standard för att likforma språkets mångfald och subjektivitet, regler som samlar all dokumenterad kunskap på samma sätt och med samma ämnesord. Poststrukturalistiska feminister hävdar att ett sådant kontrollerat språk snarare tenderar att framhäva enbart den tongivande diskursen i samhället, det som anses mest standard.

Hope Olson genomför en intressant läsning av Charles Cutters *Rules for a Printed Dictionary Catalog* och Melvil Deweys *Instructions to the Dewey Decimal Classification*. Båda verken utkom 1876. Cutter och Dewey är två av de största teoretikerna inom klassifikationsteori. Trots att de historiskt sett går långt tillbaka i tiden är de fortfarande idag mycket tongivande. Jag kommer kort att redogöra för hur Olson tolkar deras arbete för att dels illustrera hur och varifrån tanken om universellt språk inom klassifikation har sitt ursprung samt dels exemplifiera hur en poststrukturalist arbetar på ett bredare plan genom läsning och omtolkning av texter. Arbetet utförs av poststrukturalister framförallt för att upptäcka eventuella dolda binära par.³³ Olson presenterar i en av sina artiklar feministisk dekonstruktion, som är ett övergripande sätt att läsa texter för att just finna de binära paren.³⁴ Processen sker genom tre steg:

1. Identifiera binära oppositioner. Motsättningen inom argumenten.
2. Kasta om/flytta den underordnade termen från dess negativa position till ett ställe som påvisar den positiva termens betingelse av sin motsats. Den starka parten i ett binärt par är enbart tongivande på grund av att det även har en ”svagare” del som motvikt.
3. Skapa en mer flytande och mindre tvingande begreppsorganisation av termer som överskrider en binär logik genom att samtidigt vara båda eller ingetdera av termerna.³⁵

---

³¹ Partiskheten framkommer i hur dessa ämnen placeras, klassificeras, indelas och framställs. Ex. från Sveriges utgångsläge i SAB-systemet placeras den skandinaviska religionen först samt betydligt mer mångfacetterat som ämne. Även uppdelat på många olika ämnesord. Ju längre ifrån ”hemmaplan” desto färre ämnesord samt mindre underavdelningar.

³² Olson 2001, s. 650. Här avses det engelska ordet ability som betyder förmåga eller skicklighet, duglighet.

³³ Binära par är bland annat de exempel jag tidigare nämnt: rationell/irrationell, kultur/natur, tanke/känsla.

³⁴ Olson 1997.

³⁵ Olson 1997, s. 182 ff.

För att analysera vad texter underförstått säger, att ”läsa mellan raderna”, använder Olson en metod som kallas *iteration*. Denna har utvecklats av Marta Calás och Linda Smircich³⁶, och går ut på att forskaren använder ett ordlexikon, tittar på standardiserade definitioner och därigenom omtolkar textens betydelse.

Exempel på hur Olson arbetat presenteras här.³⁷ Översättningen Olson gör sker genom att titta på nyckelord och deras definitioner i Oxford English Dictionary (OED): ”Books are classified by bringing *together* those which have the *same characteristics*” (Cutters definition av klassificering och Olsons kursiv). Olsons läsning av denna text blir: ”*Together...into one gathering, company, mass, or body.... Composed, self-assured; free of emotional difficulties or inhibition*”. (Olsons kursiv.)³⁸ Tolkningen av denna omläsning är att Cutter anser sammanförandet av böcker som en produkt av förnuftet, ”fri från känslolösa bekymmer”. Det universella språket är enligt Olson sålunda ett rationellt språk.³⁹

Jag har tidigare (not. 11) nämnt de binära paren rationell/irrationell och tanke/känsla. Cutters utsaga om klassificering visar denna dualism tydligt. För Cutter existerar det en sida av tillvaron som är befriad från känslomässiga problem. Genom en liknande läsning av Melvil Deweys text om Dewey’s Decimalklassifikationssystem framgår det att han anser ett universellt klassifikationsspråk behövt:

By adopting the skeme in jeneral use by libraries ...numbers ar in harmony with those of thousands of other catalogs and indexes in wich the *same number has the same meaning...these numbers ar the only international languaj of perfectly definit meaning amung all civilized nations... A larj business or work unclasifyd or uncharted is not a worthy organization but mere material from which a clever brain may construct one. It differs efficiency from the ideal as a mob of men differs from a wel disiplin army” (sic, Olsons kursiv.).⁴⁰*

Olson skriver att Deweys army/mob underförstått avser att förnuft dominerar känsla. Användandet av den kloka hjärnan vinner över det materiella (mere material), kanske kroppen. Känslor är som ”a mob of men”. OED återigen, *emotion... A moving, stirring, agitation... a tumult...Any agitation or disturbance of mind...* (Olsons kursiv.).⁴¹

Angående SAB-systemet, ansågs det relevant och viktigt att det skulle passa svenska förhållanden. I SABs förord (1921) kan man läsa ”uppdelning... skall vara överskådligt och *naturligt...*, att man ej för samman allt för skilda ämnen i en och samma huvud- eller underavdelning”(min kursiv.).⁴² Termen naturligt är ytterligare ett exempel på ett binärt par, nämligen kultur/natur. Intressant är Deweys liknelse av klassifikationssystemet som ”mob and army”. Tankarna påminner om Cutters angående det rationella och kontrollerade som motpol till det irrationella, ologiska, det som är känslolöst och

---

³⁶ Calás Marta B, and Linda Smircich. 1991. ”Voicing Seduction to Silence Leadership”. *Organizational Studies* 12(4): s. 567-602. Vid iteration används ett ordlexikon för att undersöka vad de ord som används i texter har för standardiserade betydelser. På så sätt kan forskaren få fram den reella betydelsen av ordvalen.

³⁷ Olson 2001, s. 643. .

³⁷ Olson 2001, s. 643.

³⁸ Ibid s. 644.

³⁹ Ibid s. 644.

⁴⁰ Ibid s. 648.

⁴¹ Ibid, s. 649.

⁴² Hansson 1999, s, 122 och 128.

okontrollerbart (kvinnan). Här kan man återknyta till den hierarkiska uppdelningen i de binära paren med mannen som norm och kvinnan som den andra.

Sammanfattning

Jag har i litteraturgenomgången bland annat illustrerat hur klassifikationssystem kan utläsas som universalistiska och dualistiska. Genomgången är viktig för att ge en bakgrund till vad delar av kritiken angående klassifikationssystem bygger på. Teorier utformade av teoretiker som Cutter och Dewey är ännu idag tongivande inom klassifikationsteori. Därför kan man utgå ifrån att deras upplysningstankar efterlevs även i dagens klassifikationssystem. Ämnesord och klassifikationsgrupper i klassifikationssystem har skapats inom en diskurs och därför är det viktigt att analysera vad den diskursen säger. Inom klassifikation är diskursen klassifikationsteorin. I genomgången av klassifikationsteori kan vi se en strävan mot likhet och att alla ämnen skall inkluderas.

Ett sätt att granska vad texterna egentligen säger är att använda sig av den metod som jag tidigare nämnt, nämligen iteration. Genom att vända sig till standardiserade definitioner framhävs hur diskurser verkar eller osynligt manifesteras i rådande samhälle. Vad som eftersöks är underliggande teoretiska antaganden, det som sägs men inte syns. Kritiken gentemot klassifikationssystem kan vara befogad. Att läsa om teorierna bakom påvisar en grundsyn att tillvaron går att dela in i likhet och olikhet. Ja, till och med att detta är eftersträvansvärt, både ur en ekonomisk och en strukturell synvinkel. Det går även att lokalisera upplysningens grundteser med dess binära par i texterna. Vid en närmare läsning framträder tydligt tanken om att rationellt har irrationellt som motvikt.

Vad poststrukturalistisk feministisk teori och även de övriga feministiska teoribildningarna erbjuder är en annan version av historien än den som existerar idag. En version som fokuserar på relationer och makt samt hur dessa, på det diskursiva planet, manifesterar sig. Centralt är att allt är social produktion och sålunda föränderligt. Genusidentitet är enbart *en* position som ett subjekt kan inneha inom en diskurs. Andra identiteter kan exempelvis vara klass, etnisk tillhörighet eller yrke. Det marginaliserade och det uteslutna skall uppmärksammas och framhävas. Cornell hävdar att vi alla måste skapa en etisk relation till varandra, eftersom vi är subjekt för oss själva och samtidigt objekt, den andra, i våra medmänniskors ögon.⁴³ Poststrukturalistiska feminister betonar naturligtvis genus, men som helhet vill de öppna upp, de vill dekonstruera och mångfacettera tillvaron och den rådande diskursen. Detta ger, enligt poststrukturalister, människor en chans att bli mer mottagliga och toleranta gentemot det/de som är oförmögna, inte vill eller av annat skäl bryter normen. Snarare skall det skapas en mångfald av bilder, subjekspositioner, subjekt och så vidare. Detta skulle i sig kunna motverka dominans och underordning samt förhoppningsvis skapa en bättre balans mellan människor, instanser och andra relationer som existerar i samhället.

Poststrukturalistisk feministisk teori är som tidigare nämnts ett brett område som innefattar olika teoretiska positioner. Ett exempel är psykoanalytisk inriktning, Queer Theory och ras/etnicitet. Jag har valt att inte ta upp poststrukturalism inom psykoanalys, eftersom jag anser att den snarare cementerar könsroller än att luckra upp dem, samt Queer theory som inriktar sig på sexualitet och beteende. Jag koncentrerar mig enbart på genus men utesluter ras och etnicitet, som Olson har med i sitt arbete. Detta för att mitt arbete inte ska bli överdimensionerat. En annan begränsning är att betrakta klassifikationsteori ur en lingvistisk synvinkel, klassifikationssystem som text. Min

---

⁴³ Cornell 1992, s.54f.

undersökning berör framförallt SAB-systemet som är mycket omfattande, och därför har jag valt enbart vissa nedslag i ämnesordsregistren.

POSTSTRUKTURALISTISK FEMINISTISK TEORI APPLICERAD PÅ KLASSIFIKATIONSSYSTEM

Hope A Olson: Presentation av teorimodell

Hope A Olson är forskare och lärare vid School of Library and Information Studies, University of Alberta i Kanada. Hennes forskning rör både poststrukturalistisk feministisk teori och klassifikationssystem. Olson har även på begäran från ledningen för DDC arbetat fram en parallell ämnesordlista till systemet. Efter en genomgång av varje ord i DDC har Olson och medhjälpare kompletterat med ämnesord från *A Women's Thesaurus* (1987) till de redan existerande ämnesorden i DDC för att få en större mångfald i representation. Detta kompatibla system finns tillgängligt via World Wide Web.⁴⁴ Jag kommer att gå igenom och presentera de olika delarna i teorimodellen för att skapa en ingång till min egen undersökning.

Olson vill påvisa hur tanken om ett universellt språk baseras på idéer som härstammar från upplysningstiden. Hon hävdar att upplysningstidens tankar ännu idag efterlevs i nuvarande klassifikationssystem, såsom nya DDC och LCSH⁴⁵, exempelvis genom marginalisering eller uteslutning av det som bryter rådande normer. Ett av Olsons huvudarbeten är, som tidigare sagts, skapandet av ett alternativ till det existerande relativa indexet för DDC. Arbetet har bland annat utförts med hjälp av *A Women's Thesaurus*, en ämnesordstabell som innehåller kategorier och termer inom kvinnoområdet. Koncepten som presenteras i den kvinnliga tesaurusen har ett tvärvetenskapligt relationsmönster och presenterar sålunda en alternativ struktur som skiljer sig markant från DDC. Dessa termer länkas till DDC-nummer för att skapa ett nätverk istället för den nuvarande hierarkiska uppbyggnaden som inte tillåter så många överlappningar. Olson menar att slutprodukten skapar och framställer mening på ett annat sätt än tidigare. Den nya produkten har fått ett eget ramverk på World Wide Web genom användande av datorprogram applicerat på Windows. Här placeras DDC's och *A Women's Thesaurus* ämnesord och koder i samma fönster. Möjligheten att få ett bredare perspektiv samt en mer utförlig sökning skapas då.

Olson skriver om sitt projekt:

This project creates a theoretical and technical framework for addressing problems of marginalization and exclusion in classification and in so doing has produced tools for immediate use by librarians and information users. The theoretical framework used...borrows from feminist and poststructural uses of spatial analyses in various disciplines. Classification is a locational system for mapping...Therefore, concepts in fields ranging from law to geography...can be effectively used to analyze and address existing biases in classificatory structures⁴⁶

När Olson startade projektet var det nödvändigt att finna en lämplig metod. Hon valde spatiala teorier, något som enligt henne blivit allt vanligare de senaste åren. Termen *spatial metaphors* berör *location*: en fokusering på plats och lokalisering, inom bland annat territorier, kartläggning och positionering. Användandet av metaforer är en av huvud-

---

⁴⁵ LCSH är förkortning av *Library of Congress Subject Heading*, ämnesord som förekommer bland annat på Internet. Den finns på adress telnet://logis.loc.gov.

⁴⁶ Olson 2001, s. 1.

punkterna i Olsons arbete. För att förklara termen metafor illustrerar jag med ett citat vad som föreslås genom användandet av strategin:

Metaphor is...redescription of the domain of phenomena...Metaphor causes us to "see" the phenomena differently and causes the meanings of terms that are relatively observational and literal in the original system to shift toward the metaphoric meaning...Meaning is constituted by a network, and a metaphor forces us to look at the intersections and interactions of different parts of the network ⁴⁷

Metafor används alltså för att fånga upp andra betydelser av ord än de som mest sammankopplas med ett utvalt perspektiv. Ordens betydelse är många gånger komplexa och samtidigt beroende av en mängd sammanhang och olika betydelser. Det är som ett nät, och när man byter ord så ändrar nätet form och andra sammanhang och betydelser uppträder. Det intressanta ligger bland annat i att se vad som händer med ordet, vad som sker när betydelsen ruckas. *Network* i denna kontext är det nätverk av ord/betydelser jag nämnt. Samhället och människorna i det är en del av och bidrar till detta nätverk genom att använda orden samt normalisera betydelser.

För att skapa teorimodellen har Olson framförallt använt sig av tre teorikoncept. Det första hämtas från Lorraine Code, feministisk filosof, och hennes teori om *rhetorical space*. Codes teori påvisar huruvida ett koncept på ett trovärdigt sätt kan diskuteras i ett givet förhållande eller miljö. Det andra är Henri Lefebvres tanke om *transparent space* som hävdar att lokalisering och plats (ex. för ämnen) som neutralt är en illusion. Den tredje teorin är hämtad från Gilian Roses *paradoxical spaces*, ett gruppsystem som är tänkt att användas för ändring av universell kartläggning. Jag skall nedan förklara vad dessa termer innebär.

Mapping

Den spatiala metafor som projektet startar med är *mapping* där termen hänсыftar till kartor och kartläggning. Olson ser klassifikationssystem som kartor och hon menar att alla kartor, oavsett om de visar land eller kunskap, är sociala konstruktioner. Samtidigt betonar hon att *mapping* inte är en ny metafor för klassifikation i sig utan ett arbetsredskap. Det är en ingång till arbetet och förutsättningen för att kunna använda teorierna som berör *space*. Anledningen till bruket av *mapping* som metafor kan ses i belysning av Berwick Sayers (1926) som skrev att klassificering egentligen är en karta av verkligheten. ⁴⁸ Lorraine Code och Olson anser att analysering genom metaforer tydligare avslöjar/visar den sociala konstruktionen av de olika systemen, i detta fall klassifikationssystem. Med andra ord, att förstå den kulturella metaforen *mapping* hjälper oss att förstå klassifikationens konstruktion.

I detta sammanhang används termen *mapping* för att symbolisera klassifikation som en karta och klassificering som kartläggning. Kartan som metafor innebär att den inkluderar allt, är tydlig och visar relationer. Det går att använda denna metafor ur ett post-strukturalistiskt perspektiv på grund av åsikten att kartor (maps) är till lika stor del konstruktion som klassifikation. ⁴⁹

Rhetorical space

---

⁴⁷ Ibid. S . 4.

⁴⁸ Ibid. s. 58.

⁴⁹ Olson 1998, s. 1ff.

Code's *rhetorical space* innebär i korthet: Vad som går att säga, det vill säga som anses normalt och som får gehör, beror på kontexten. Olson skriver angående sitt val, att hon vill flytta fokus angående utsagor bort från tillsynes allmängiltiga, neutrala yttranden och fokusera på vem som yttrar sig, samt i vilken kontext de yttrar sig.⁵⁰

Transparent space

Transparent spaces förnekar eller döljer allt som exkluderas från kartan (the map) eftersom den tillsynes innehåller allt. *Transparent spaces* ger sken av att kartan ger den sanna, väsentliga representationen av verkligheten. Enligt Lefebvre finns det emellertid alltid en motsats till det som uppvisas. Att synliggöra denna plats, detta *transparent space*, innebär att synliggöra dess gränser och sålunda upptäcka det som placeras utanför dem.⁵¹

Paradoxical spaces

Olson menar att *paradoxical spaces* synliggör *transparent space* och erbjuder alternativ. De ändrar kartornas gränser helt enkelt. Teorin innebär en praktik som tillåter existens på båda sidor av en gräns (limit), antingen samtidigt eller omväxlande. *Paradoxical spaces* ersätter inte, utan kompletterar. Det går att skapa *paradoxical spaces* på ett medvetet sätt. Olson har exempelvis gjort det genom att länka *A Women's Thesaurus* till DDC.⁵²

Ghetto och diaspora

Olson använder termerna *ghetto* och *diaspora* för att förklara ämnesordens placering i klassifikationssystemet. I hennes teorimodell betyder *ghettoized* att marginaliserade grupper koncentreras inom ett område. Ett exempel är att feministisk teori ofta hamnar under ett tak och inte under de ämnen som teorierna handlar om, exempelvis medicin, psykoanalys och naturvetenskap.⁵³ *Diasporized* hänvisar till hur grupper blir splittrade (placerade på olika ställen) så pass mycket att de är svåra att finna, exempelvis kolonialiserade folk inom SAB -systemet. För att finna dem måste varje folkgrupp sökas utifrån de olika länderna, och även då kan det vara svårt att finna rätt.⁵⁴

Arbetet med DDC har skett genom framförallt fyra steg:

1. Vilka ämnesord/ämnen delar samma nummer?
2. Hur är numret beskrivet?
3. Vilken är den hierarkiska kontexten?
4. Vilka ämnen ligger före och efter utvalda ämnesord/ämnen?⁵⁵

Efter det har Olson kombinerat DDC's relativa index med *A Women's Thesaurus*. Båda ämnesordslistorna sammankopplas i datorsystemet Windows där de presenteras parallellt med varandra i ett fönster. På det viset får varje titel fler ämnesord än det är möjligt med enbart en ämnesordslista.

---

⁵⁰ Ibid s, 1ff.

⁵¹ Ibid s. 1ff.

⁵² Ibid s. 1ff.

⁵³ När man söker efter feministiska teoretiker och teorier inom olika discipliner så återfinns dom enbart som ämnesord under feministisk teori, inte under exempelvis medicinsk teori. På så sätt placeras alla kvinnliga feministiska teorier på ett ställe. De blir då svårare att återfinna för dem som inte är bekanta med feminism, eller vet att det existerar feministiska teorier inom medicin.

⁵⁴ Ibid, s. 1ff.

⁵⁵ För vidare studier hur Olson genomfört till arbete se "Mapping beyond Dewey's Boundaries"... s.12ff.

Sammanfattning

Olsons teorimodell är skapad främst som ett verktyg för att avslöja komplexiteten med klassifikation. Genom att använda sig av de spatiala teorier jag nämnt ovan, *rhetorical space*, *transparent space* och *paradoxical spaces*, bygger Olson upp en sammanhängande modell för sitt arbete. Att klassifikation kan ses som ett spatialt system beror, som tidigare nämnts, på att ett av kännetecknen rör placering av relaterade koncept (i närhet till varandra), exempelvis på hyllor eller i en bibliotekskatalog. Utgångsläget med modellen är att se klassifikation och dess system genom kartmetaforer. Klassifikationssystemet har precis som en karta gränser och ett centrum som utgår från den geografiska kontext där systemet eller kartan bildas. Avsikten med appliceringen av nämnda modell är att placera marginaliserad kunskapsterminologi inom ett vedertaget klassifikationssystem.

APPLICERING AV TEORIMODELL PÅ SAB-SYSTEMET

Uppläggning av studien

Min avsikt är att undersöka SAB-systemets representation av genus. Granskningen kommer att ske i de tre tidigare nämnda delstudierna. Först kontrolleras utvalda ämnesord i ämnesordsindex, både den alfabetiska och systematiska delen samt *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* för att se i vilken kontext och eventuell hierarki ämnesord/ämnen har placerats. De valda aspekterna är kön, föräldraskap och yrkesliv. Undersökningen innefattar bokstavskoder och klassifikationskoder samt de tillägg som existerar i SAB. Även huvud- och underkategorier spelar in. Arbetet kommer att följa nedanstående fyra steg som är en anpassning till SAB-systemet av Olsons arbete

1. Vilka ämnen/ämnesord delar samma huvudkategori?
2. Hur är kategorin beskriven? Vilka kommentarer finns till kategorin?
3. Finns det en hierarkisk kontext och vilken är den då?
4. Vilka ämnen/ämnesord ligger i anslutning till det valda ämnesordet?

Enligt min modell, bedöms både mängden av ämnesord och under vilka huvudkategorier de placerats. Även ämnenas eventuella hierarki i förhållande till varandra skall granskas.

Efter denna bedömning kommer en undersökning av klassificeringen av två utvalda böcker att genomföras för att granska vilka ämnesord de givits i SAB-systemet samt var de placerats i hierarkin. Olson har tidigare studerat titlarnas klassificering och för att kunna göra en direkt översättning av hennes teori till vårt svenska system nyttjas samma titlar här. De två titlarna är brukbara i undersökningen på grund av att de innehåller flera olika feministiska teorier, det vill säga de representerar en bredd av olika ämnen inom samma text. Med anledning av detta behöver de också en bred representation inom klassifikationssystemet. Meningen med undersökningen är att få en bild av hur bra klassifikationssystemet kan fånga böckernas innehåll. Titlarnas katalogposter har valts ut i LIBRIS, KVINNSAM samt tre universitetsbiblioteks kataloger; Uppsala, Göteborg och Umeå. Urvalet har gjorts för att se hur de olika biblioteken indexerat titlarna och vad ämnesorden säger om böckernas innehåll.

Avslutningsvis ska även en mindre undersökning med hjälp av KVINNSAMs ämnesordlista genomföras. Jag kommer att jämföra hur många ämnesord det finns i SAB-systemet och KVINNSAM vad gäller genus. Så gott som alla ord som berör kvinnor, män och genus/kön är granskade. Enligt Olsons modell ska dessa ämnesord sedan kombineras med det traditionella klassifikationssystemet. Genom att tillföra dessa ämnesord kan eventuellt en bredare representation av de utvalda ämnena skapas. För att exemplifiera hur detta kan genomföras, klassificeras de två tidigare nämnda titlarna om, genom att kombinera KVINNSAMs ämnesordsindex med SAB-systemets ämnesordsregister.

SAB-systemets ämnesordsregister: representation av genus

Vid en genomgång av registren kan jag konstatera att under *män* finns det tre huvudkategorier:

- Män
- etnologi *My*
- på arbetsmarknaden *Ohaf*
- se även Mannen

under *mannen* finns det två underkategorier

- Mannen
- psykologi *Dogb*
- se även Män

Utöver dessa två existerar 11 huvudkategorier samt 14 undergrupper med begrepp relaterade till *män* och *mannen*. När jag söker efter kvinnan finner jag 51 huvudkategorier och 50 undergrupper. Under *Kvinnor* finns 10 huvudtermer och under *kvinnan* finns 41 huvudtermer med tillhörande 41 underkategorier.

Några exempel är:

- Kvinnor
- etnografi *My*
- historia se Kvinnohistoria
- på arbetsmarknaden *Ohafb*
- se även Ensamstående kvinnor
- se även Frånskilda kvinnor
- se även Handikappade kvinnor

- Kvinnan
- motiv i konsten *Ibnz Kvinna*
- motiv i skönlitteraturen *G.0972*
- Kvinnan och sexuallivet *Vnda*

Det mest slående är naturligtvis skillnaden på mängden av kategorier och ämnesord, men det går även att utläsa en obalans i representerandet av genus.⁵⁶ Hos män klassificeras exempelvis yrken som avviker från deras så kallade ”vanliga” arbetsuppgifter: *manliga vårdbiträden* och *manliga lärare*. Resterande kategorier hänvisar enbart till mode och musik samt manlighet. Någon motsvarighet under kvinnan existerar inte. Under *kvinnan* och *kvinnor* kategoriseras kvinnokroppen, det finns ingen motsvarighet hos mannen. Inte heller sjukdomar definieras hos mannen, men under kvinnan. Under *kvinnlig arbetskraft -arbetsmarknad Ohafb* finns ämnesorden:

Hembiträden
Kvinnlig arbetskraft-arbetsmarknad
Kvinnor-på arbetsmarknaden
Sömmerskor-på arbetsmarknaden.

---

⁵⁶ Med representerande av genus menar jag vilka ord som finns med i ämnesordsregistren, vad de betyder och symboliserar.

Under *män* -på arbetsmarknaden *Obaf* finns fler ämneskategorier inklusive ord som *sjukvårdsbiträden* och *sjuksköterskor* och *kallskänkor*. Här placeras således även så kallade ”kvinnliga” yrken. Detta får jag fram genom att titta i det alfabetiska registret och i den systematiska delen. Men i *Klassifikationsystem för svenska bibliotek* under *Obaf* så står det: Särskilda grupper av arbetstagare. Här finns ingen kod för män utplacerad, men däremot finns fortfarande en egen kod för kvinnor, *Obafb*. Kvinnan är den som avviker, därför blir det hos henne de flesta definitionerna hamnar: *kvinnliga företagare*, *kvinnliga läkare* och så vidare. Det finns en kategori för *manliga lärare* under koden *Emia*, under vilken ingår bland annat *lärarens personlighet*, *lärarrollen*, *löner-lärare* och *ämneslärare*. Däremot finns det inget ämnesord för kvinnliga lärare. Det antas tydligen, underförstått, att det överlag är kvinnor som arbetar inom läraryrket. Det finns också underkategorin *kvinnan som motiv i skönlitteraturen* under kod *G.0972*. För män existerar ingen motsvarande kategori. Jag anser mig kunna se hur kvinnor, exempelvis i detta fall, framstår som den avvikande medan mannen framstår som norm. Mannen behöver inget ämnesord för yrkeskategorier som företagare eller läkare, det är underförstått att män är läkare och företagare. Kvinnor däremot får ett eget ämnesord för detta som en markering. Det är inte lika självklart att de figurerar inom dessa yrkesgrupper. På samma sätt är det utöver det vanliga att män är vårdbiträden och därför får detta fenomen ett eget ämnesord. Det vill säga manliga vårdbiträden skiljer sig från den manliga normen.

En annan ämneskategori som kvinnor representeras i är *mödrar* och det som relaterar till modersrollen:

Mödrar

- motiv i skönlitteraturen *G.096z Mödrar*
- se även *Ensamstående mödrar*
- se även *Tonårsmödrar*
- se även *Unga mödrar*

Moderskap

- kvinnopsykologi *Dogb*
- Moderskärlek *Dogb*

Fäder *Oac* har två undergrupper:

- psykologi *Dogb*
- se även *Far-dotterförhållande*.

En annan kategori är:

Pappaledighet *Obad*, *Okecb*

Pappaledighet placeras under *arbetstid* och *allmän sjukförsäkring* (hit även *föräldraförsäkring*). *Fäder* placeras under *familjesociologi Oac* med tillhörande kommentar; ”Hit även med äktenskap jämförliga relationer, t ex sammanboende utan äktenskap. Hit även storfamiljer. Uppdelas geografiskt enl N, t ex *Oac-qa Familjesociologi: Förenta Stater-na*”. *Ensamstående mödrar*, *tonårsmödrar* och *unga mödrar* placeras också under *Oac*, samma ställe som *fäder*. Fäder existerar dock inte som motiv. Mödrar existerar inte under *Oac*. Faktum är att mödrar inte har ett eget ämnesord alls.

I ämnesordsregistret finns även:

- Genus (socialt kön) *Obj*
- se även *Genusforskning*
- se även *Könsroller*

Genusforskning *Obj:b*

- se även Genus (socialt kön)
- se även Könroller

Könsdiskriminering *Obj*

Könsfördelning

- demografi *Ojd*

Könsidentitet *Dogb*

- se även Könroller

Könskvotering

- arbete och arbetsmarknad *Oba*

Könsliv se Sexualliv

Könroller *Obj*

- se även Genus (socialt kön)

- se även Genusforskning

- se även Könsidentitet

Könssegregation *Obj*

- skolan *Eeaa*

Könsskillnader

- psykologi *Dogb*

Könstillhörighet *Vnd*

När det rör dessa ämnesord, så uppträder inte någon öppen skillnad. Här handlar det istället om vilka böcker eller dokument som de appliceras på. Exempelvis klassifikationskod *Obj* med tillägg (ex :b, -c: bf etcetera) där jag finner 167 titlar som direkt hänvisar till kvinnor och kvinnofrågor, 118 titlar som berör könroller på ett mer övergripande plan samt 31 titlar specifikt om män. Många av dem handlar om homosexualitet och transvestism, det vill säga män som ”skiljer” sig från normen av vad en man är.

Jag har även studerat ”Litteraturvetenskap G” eftersom detta är ett område jag känner väl till. Vid en första anblick i *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* kan man se att det existerar en egen klassifikationskod för *kvinnolitteratur G.0972* under vilket även *kvinnan som litterärt motiv* placeras. Manslitteratur finns inte som ämnesord. Sålunda markeras kvinnor men inte män, eftersom det inte finns någon särskild kod för dem. En slutsats här blir, att män underförstått anses behärska det litterära området, både som naturligt motiv och som författare. I den systematiska delen av ämnesordsregistret finns det ett ämnesord för *flickböcker- litteraturhistoria* under ämneskod *G.092 barn- och ungdomslitteratur*. Det finns inget ämnesord för pojkböcker. Ett ämnesord för *mödrar* existerar som jag tidigare nämnt under koden *G.096z Särskilda motiv*. Här ingår även *styvmödrar* som ämnesord. Någon motsvarighet hos män finns inte.

Under *G.0972* står:

Kvinnan- motiv i skönlitteraturen

Kvinnliga författare

Kvinnolitteratur- litteraturhistoria

Det finns däremot inga ämnesord för män som motiv, författare eller manslitteratur.

Det är tydligt att kvinnor särskiljs i SAB-systemet. Detta syns genom att kvinnor ständigt blir definierade inom de olika områdena medan män är underförstådd norm. Män utpekas oftast enbart när det gäller områden där männen bryter eller överstiger normen. Kvinnor är enbart underförstådda inom områden där hon följer den kvinnliga normen, det vill säga, barnafödande, hemmet, vård och exempelvis läraryrket. De pat-

riarkaliska förhållandena speglas tydligt och klart i SAB-systemet. Joacim Hansson placerar klassificeringen av genus i en historisk kontext när han skriver om industrialismens framväxande:

Denna i många avseenden biologiska samhällsbild bidrog till att skapa en ny normalitet i samklang med den nya tidens krav på rationalitet, ekonomi och koncentration. Kvinnan sågs då som ett alternativ, som något som definierades ut ur normaliteten och som därför kunde typologiserats och placeras i relation till andra objekt, eller som i SAB-systemet, ämnen.⁵⁷

I skenet av Hanssons citat, framträder fortfarande bilden av kvinnan som den avvikande. Hon placeras även i dagens SAB-system i relation till andra objekt, i min undersökning männen. Det svenska samhällssystemet speglas i SAB-systemet. Det vore intressant, att som en påbyggnad av min undersökning, gå djupare i klassificeringsschemat, för att ytterligare se hur världen angående genus kategoriseras.

Hierarkier inom SAB?

När det gäller hierarkier inom SAB-systemet studeras huruvida de existerar genom en undersökning i hur ämnesorden placeras, exempelvis i vilken ordning. Som tidigare väljs ämnesord för kvinna, man och genus/kön för att se hur det fungerar inom SAB-systemet. Detta görs efter de fyra steg som tidigare redovisats på sidan 23.

Steg 1: *Vilka ämnen/ämnesord delar samma huvudkategori?*

Om vi tar ämnesordet *könsroller*, så placeras det i *Klassifikationssystem för svenska bibliotek* under *Obj könsrollsfrågor*. Enligt det första steget finns det inga fler ämnen som delar huvudkategori. Vad anbelangar de tillhörande kommentarerna, så står det att ”*Obj* med underavdelning, uppdelas geografiskt enligt *N*, t ex *Obja-c* Kvinnofrågor: Sverige.”

Underkategorier är *Obja kvinnofrågor* och kommentarer till denna är:

Kvinnliga homosexuellas ställning i samhället - Objh.

Kvinnomisshandel - Vnamb.

Kvinnan och sexuallivet - Vnda.

samt *Objb* mansfrågor med kommentarer

Manliga homosexuellas ställning i samhället - Objh.

Mannen och sexuallivet - Vndb.

Däremot i den systematiska delen under *Obj* samlas flera ämnesord:

Genus (socialt kön)

Jämställdhet

Könsdiskriminering

Könsroller

Könssegregation

Likalönsprincipen

Sexism

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier - i yrkeslivet.

samt tilläggen *Obj:b* Genusforskning

Obj-c:bf Jämställdhetsombudsmannen

Under *kvinnofrågor* *Obja* i systematiska delen samlas:

Feminism

---

⁵⁷ Hansson 1999, s. 224.

Hemmafruar
Internationella kvinnodagen
Kvinnliga präster-
kvinnofrågor
Kvinnofrigörelse
Kvinnofrågor
Kvinnoförtryck
Kvinnohus
Kvinnojurer
Kvinnolön
kvinnopolitik
Kvinnorollen
Kvinnorörelsen
Kvinnosyn- allm
Suffragetter
Änkor

Under *Ohja:b* kvinnoforskning- allm

Under *Ohja:d* feministisk teori

och under *Ohja:d* kvinnohistoria

Ohja-c:bf Fredrika-Bremer-förbundet
och *Ohja-cz* kvinnojurer-Sverige:särsk

När det gäller *Ohjb* finns orden:

Fadersrollen-mansfrågor
Mansfrågor
Mansjourer
Mansrollen
Manssamhället
Änklingar

under *Ohjb-cz* mansjourer-Sverige:särsk

Steg 2: *Hur är kategorin beskriven? Vilka kommentarer finns till den?*

När det gäller steg två syns inga fler kommentarer utöver dem jag nämnde ovan.

Steg 3: *Finns det en hierarkisk kontext och vilken är den då?*

Angående steg tre, om en hierarkisk kontext kan utläsas och vilken den är, kan sägas att även här finns det många ämnesord när det rör kvinnor och få angående män. Där-
emot är det svårare att placera dem i en strikt inordnad kontext på liknande vis som
Olsons arbete i DDC. I DDC kan ämnesorden placeras i hierarkiska tabeller, bland an-
nat på grund av dess decimalsystem. SAB däremot har ingen liknande uppdelning, utan
här väljs de ämnesord ut som anses passa bäst till innehållet i boken eller dokumentet,
och tillförs sedan katalogsposten i rader.

Steg 4: *Vilka ämnen/ämnesord ligger i anslutning till det valda ämnesordet?*

Vad som kan sägas är att ämnen som ligger i anslutning till exempelvis *könsroller* är som tidigare visats bland annat *könsdiskriminering*, *genus (socialt kön)* och *könssegregation* vilket är en ganska acceptabel placering.

Om man undersöker *kvinnor* finner man i den alfabetiska delen uppställningen:

Kvinnor

- etnografi *My*
  - historia se Kvinnohistoria
  - på arbetsmarknaden *Ohafb*
  - se även Ensamstående kvinnor
  - se även Frånskilda kvinnor
  - se även Handikappade kvinnor
- under *My* läser jag bland annat ämnesorden:

Avträden - etnologi
Brudköp - etnologi
Familjeförhållanden - etnografi
Hemgift
Kvinnor-etnografi
Män - etnografi
Tribalism
Vardagsliv
Äktenskapet - etnografi etcetera.

Under *Ohafb*

Hembiträden
Kvinnlig arbetskraft - arbetsmarknad
Kvinnor - på arbetsmarknaden
Sömmerskor - på arbetsmarknaden

När det gäller *män* så finns ämnesordet representerat på tre ställen:

- etnologi *My*
- på arbetsmarknaden *Ohafb* och *mannen* - psykologi *Dogb*.

Under *My* samlas samma ämnesord som under *kvinnor*, men under koden *Ohafb* sker något intressant. Till skillnad från att kvinnor får ämnesord för i princip varje yrke som anses vara "manliga", blir det här totalt motsatt. Här radas en mängd arbetare upp, men det är mestadels män och enbart några kvinnor. När kvinnor representeras är det som sjuksköterskor eller lärare. Det skiljer sig relativt mycket var ämnesord placeras. En del blir samlade under en och samma kod medan andra återfinns på olika ställen. Jag skulle vilja återge detta i skenet av vad Olson kallar *ghettos* och *diasporas*. Många gånger "klumpas" fenomen ihop och ger intryck av att vara särskiljda från andra eller så splittras fenomenen upp så att de ger intryck av att vara oväsentliga. Oavsett vilket alternativ som används, kan de fenomen som särskiljs på det ena eller andra sättet vara svåra att återfinna. Naturligtvis kan denna undersökning fördjupas ytterligare eftersom SAB-systemet är tämligen mångfacetterat och korshänvisningar är vanliga. Men jag anser att detta hör till ett större arbete än min uppsats. ⁵⁸

---

⁵⁸ Olsons arbete visar upp en mycket tydligare hierarki. DDC verkar mer tacksamt att dela upp på detta viset. Om intresse finns att få mer exempel på hur Olson gått till väga hänvisar jag till bland annat Signs: The Power to Name och Finding Spaces for Feminism in Traditional Library Classification...

Klassificering med SAB: applicering av två titlar:

Jämförande studie med Olsons arbete och DDC

Jag går vidare i min undersökning och söker reda på bell hooks (sic)⁵⁹ *Talking back: Thinking Feminist, Thinking Black* och Trinh's *When the Moon Vaxes Red*. Som jag tidigare nämnt kombinerar deras böcker flera vanliga teman inom feminismen.

I LIBRIS finner jag:

Hooks, Bell
Talking back...
Ohe,qa, Sociala frågor Minoriteter Förenta Staterna
Ohja-qa, Könroller Kvinnofrågor Förenta Staterna

i KVINNSAM:

Hooks, Bell
Talking back...
afro-amerikanskor; svarta; feminism; USA; film; homofobi; våld;
utbildning; rasism

på Göteborgs Universitetsbibliotek:

Hooks, Bell
Talking back...
Ohe-qa/ Ohja-qa
afro-amerikaner Kvinnofrågor Förenta Staterna
Feminism Förenta Staterna
Minoriteter Förenta Staterna
Kvinnofrågor Förenta Staterna

Uppsala Universitetsbibliotek:

Hooks, Bell
Talking back...
Ohj-qa/ Ohe-qa
Feminism Förenta Staterna
afro-amerikaner Förenta Staterna
Kvinnofrågor Förenta Staterna
Minoriteter Förenta Staterna

och Umeå universitetsbibliotek:

Hooks, Bell
Talking back...
Ohja/ Ohe
Kvinnofrågor Minoriteter
Marc-format:
Könroller Kvinnofrågor
Sociala frågor Minoriteter

Talking back: Thinking Feminist, Thinking Black är en bok som mestadels berör frågan om ”röst”. Den handlar om afro-amerikanska kvinnors rätt till en egen röst, rätten att själv definiera sin position i samhället, sina egna erfarenheter. De förtryckta skall gå från tystade till talande. I SAB-systemets ämnesordsregister finns *röstfenomen* under *Dopb*

---

⁵⁹ bell hooks själv vill skriva sitt namn med små bokstäver. Detta respekteras inte i klassifikationssystemen.

som placeras tillsammans med *övernaturliga fenomen* och ämnesorden *röstning*, *rösträtt* samt *röstvård*. Det går sålunda inte att kategorisera in hooks bok under ”röst” för att formulera hur en människa skapar sin egen representation. Under *tal* finns exempelvis *språkljud*, *fysiologi*, *talarkonst*, *talbehandling*, *talakten- språkpragmatik* och *talesätt*, inte heller här finner vi ett passande ämnesord för det fenomen hooks beskriver. Ämnesordet *uttal* hänvisar enbart till språkligt uttal under F. 011. Detta överensstämmer med Olson’s undersökning av DDC där hon finner att varken *speech* eller *voice* som självuttryck, utsägelse existerar. Enligt Olson beror detta på uteslutning. [DDC] ”...cannot represent ”voice” because of it’s association with silenced groups, because those who give it it’s meaning are excluded from the process of subject representation and definition...”.⁶⁰

När det gäller de olika bibliotekens klassificering så dominerar *kvinnofrågor* och *minoriteter*. Här finns även kombinationen *minoriteter* och *afro-amerikaner* samt landshänvisning. Inte heller här får vi någon vägledning om vad boken mestadels handlar om, det vill säga möjligheten att själv definiera sin identitet. Det mest lyckade försöket är KVINNSAMs som innefattar *svarta*, *feminism* och *utbildning* samt skriver ut att det är explicit kvinnor som berörs - *afro-amerikanskor*. Inte heller här har ”röst” fått en egen benämning. När det gäller klassifikationskod så har boken på de allra flesta bibliotek placerats under O, samhälls- och rättsvetenskap som överrubrik och under inom *Obe-qa* eller/och *Ohja-qa*. Den första koden berör *etnicitet*, *rasism*, *svarta- diskriminering* etcetera. *-qa* betyder *afro-amerikaner- diskriminering*, den andra inbegriper *feminism*, *hemmafruar*, *kvinnoförtryck*, *kvinnolön*, *kvinnopolitik*, *änkor* och så vidare varav *-qa* även här naturligtvis betyder *afro-amerikaner- diskriminering*. I DDC ser indexeringen av hooks ut så här

305.48896073

305.48896073 Women

305.48896073 Specific kinds of women

305.48896073 Racial, ethnic, national groups

305.48896073 Africans and people of African descent

305.48896073 United States

Trots att DDC är byggt för att kunna specificera in i detaljer med sitt väl utvecklade decimalsystem så har inte heller här det viktigaste inslaget i boken kommit fram. Olson pekar även på hur man hierarkiskt placerar vissa egenskaper före andra som exempelvis genus före ras och etnicitet, varför denna bok kommer att placeras tillsammans med böcker om *african american women* i sektionen för kvinnor. Boken kommer däremot att separeras från sektionen med *african- americans*.

Inom SAB-systemet klassificeras boken under flera klassifikationskoder vilket känns lite som ”konstgjord andning”. Problem uppstår troligtvis i hur hyllplaceringen ska utformas. Ska det inköpas fler exemplar för båda kategorierna eller ska det placeras på ett av de båda alternativen och i sådana fall vilket? Vid det sistnämnda kommer en väsentlig del av bokens ämnesområden att falla bort. Det går naturligtvis att fortfarande behålla båda klassificeringskoderna men det kommer eventuellt att få ovana biblioteksanvändare att gå till fel hylla. Jag anser att denna klassificering fungerar dugligt, men många finare distinktioner faller bort och därför blir klassificeringen ett relativt trubbigt instrument.

Angående *When the Moon Vaxes Red*, så är Trinh’s inriktning både poststrukturalistisk, postkolonial och feministisk och huvudämnet är representation inom film och framförallt dokumentärer. Hon använder film som illustration över interaktionen mellan de

---

⁶⁰ Olson 2001 s. 656.

tre koncept som nämns i undertiteln, representation, genus och kulturpolitik. De klassificeras så här:

LIBRIS:

Trinh, Thi Minh-Ha
When the Moon Vaxes Red
SAB/Ämnes ord: Imaa, Film Teori Estetik

KVINNSAM:

Trinh, Thi Minh-Ha
When the Moon Vaxes Red
Ämnesord: etnicitet; feminism; film; filosofi; kultur

Göteborgs Universitetsbibliotek:

Trinh, Thi Minh-Ha
When the Moon Vaxes Red
Imaa
SAB/ Ämnesord
Feminism Film
Filmestetik Filmteori

Uppsala universitetsbibliotek:

Trinh, Thi Minh-Ha
When the Moon Vaxes Red
Imaa/ Ohja
SAB/ Ämnesord
Film
Filmens estetik och teori
Kvinnofrågor

samt Umeås universitetsbibliotek:

Trinh, Thi Minh-Ha
When the Moon Vaxes Red
Imaa/ Ohja/ Iaa
SAB/ Ämnesord
Filmteori
Feminism
Feminism Film
Film Kulturpolitik
Filmestetik och filmteori
Kvinnofrågor
Konstteori och konstestetik
Huvudkategori för boken är *I* = Konst, musik, teater och film.

Klassifikationskoderna som boken kategoriseras in i är först och främst *Imaa* som är *film- estetik, kritik, semiotik och teori*. Dessa hänvisar till ett av ämnena i boken, dock inte huvudämnet utan snarare metoden för undersökningen som Trinh genomför. En annan kod är *Ohja* vilket som tidigare nämnts är ett hopkok av diverse så kallade kvinnofrågor, bland annat *feminism* som troligtvis ska tangera perspektivet. Slutligen har Umeås bibliotek även koden *Iaa* under vilken det bland annat står *konst- analys, estetik, filosofi och teori*.

Däremot finns ingenting nämnt om representation som eget ämnesord, inte heller existerar det några synonymmer som kan ersätta det saknade ämnesordet. Återigen anser jag

att KVINNSAM har kommit närmast i att ge en mångfacetterad bild ⁶¹, liksom Umeå bibliotek är bättre än de andra universitetsbiblioteken. Fortfarande fattas ändå många aspekter och framförallt den viktigaste, representation. I DDC har Trinh's bok klassificerats så här

791.4301

791.4301 Public performances

791.4301 Motion pictures

791.4301 Philosophy, theory, aesthetics

De olika systemen använder sig av snarlika ämnesord men i DDC faller både *feminism* och *kvinnofrågor* bort. Inget av de två systemen har dock ord för representation som ett generellt koncept.

SAB-systemet och KVINNSAM

Som ett sista steg i min undersökning ska jag använda mig av KVINNSAMs ämnesordlista för att skapa en större bredd i representationen av ämnesorden. Olson har arbetat ut sitt alternativa DDC med hjälp av *A Women's Thesaurus*, men denna lista är amerikansk och passar inte på svenska SAB. Jag kommer därför att göra en egen komplettering av SAB-systemets ämnesord med hjälp av KVINNSAMs ämnesordlista. Därefter kommer jag att utföra en ny klassificering av de två boktitlar jag tidigare undersökt, genom att komplettera SAB-systemets ämnesord med KVINNSAMs. Denna undersökning gör jag för att se om en bättre representation av böckernas innehåll kan skapas.

Om jag startar med ämnesord som explicit uttalar män, så finns det i KVINNSAM:

barnskötare: män
brottslingar: män
chaufförer: män
danskonstnärer: män
ensamstående fäder
faderskap
far-dotterförhållande
far-sonförhållande
fritidspedagoger: män
författare: män
förskollärare: män
gayrörelsen
gays se homosexuella män
gruvarbetare; män
handikappade; män
hegemonisk manlighet
hembiträden: män
homosexualitet
homosexuella män
ingenjörer: män
invandrare: män
kontorister: män

---

⁶¹ En viktig sak att tänka på när det gäller KVINNSAM är att kvinna, kvinnor och så vidare ingår underförstått i ämnesordsindexet som helhet och behöver därför inte skrivas ut lika tydligt som vanliga SAB ämnesord. Se vidare *Kvinnor är inte ett ämne*.

kriminalvårdare: män
läkare: män
lärare: män
manlig homosexualitet
manlighet
mansbilden
mansdominerade yrken
mansforskning
mansideal
manskultur
mansrollen
mansrörelsen
manssamhället
mansstudier se mansforskning
maskulinisering
maskulinitet se manlighet
män
ogifta män
patriarkalism
patriarkat se patriarkalism
pojktighet se pojkflickor
pojkar
pojkböcker
pojkflickor
sjuksköterskor: män
sjukvårdsbiträden: män
skogsarbetare: män
skådespelare: män
studenter: män
svarta: män
svärsöner
söner
typografer: män
vårdbiträden: män
yrken
äldre män

Ämnesord för kvinnor:

affärskvinnor
amasoner
ammor
arbetarkvinnor
arbeterskor
bag ladies se hemlöshet
barnflickor
borgerliga kvinnorörelsen
butch femme
cyborgar
diakonissor
diplomatfruar
drottningar
döttrar

ensamstående kvinnor se ensamstående
ensamstående mödrar
farmödrar se mormödrar
feminologi
femme fatale
flickböcker
flickor
flickskolan (skolform)
flickskolor (könsåtskilda skolor)
geishor
gifta kvinnor
gråterskor
gudinnor- se även modergudinnor
hembiträden
- se även barnflickor
- se även hemhjälp
- se även pigor
hemhjälp se hembiträden, husligt arbete, pigor
hemmadöttrar
hemmafruar
hetärer
- se även konkubiner
- se även älskarinnor
hjälpkvinnor (hjälp vid förlossningar, liksvepning etc)
hjältinnor
hovdamer
husmödrar
hålldamer se konkubiner
häxor
jordbrukarkvinnor se jordbrukare
jungfrur
kejsarinnor
konkubiner
- se även hetärer
- se även älskarinnor
kvinnlighet
kvinnobilden
- se även ikonografi
kvinnobröstet se bröstet
kvinnodominerade yrken
kvinnoforskning
- se även feminologi
kvinnofrid
kvinnofrågan
kvinnohandel
kvinnohat se misogyni
kvinnohistoria
kvinnohistoriska kurser se kvinnokurser, kvinnostudier
kvinnohistoriska texter
kvinnohus
kvinnojourer
kvinnokultur
kvinnokurser
kvinnomedvetande

kvinnomisshandel
kvinnopartier
kvinnorollen
kvinnorov
kvinnorätt
kvinnorörelsen
kvinnosamhälle
kvinnostudier (akademisk nivå)
kvinnouppfattning
- se även kvinnobilden
lesbianism
lesbiska
lärd kvinnor
matriarkat
matrifokalitet (kvinnan är familjens överhuvud)
matrilinearitet (härstammning enbart genom kvinnor)
moderskap
moderskapspenning
modersmyter
modersrollen
mor-dotterförhållande
mor-sonförhållande
mormödrar
mätresser
- se även konkubiner
mödrar
- se även ensamstående mödrar
- se även modersinflytande
- se även moderskap
- se även modersmyter
- se även modersrollen
- se även moderssubstitut
- se även ogifta mödrar
- se även styvmödrar
- se även surrogatmödrar
- se även tonårsmödrar
- se även yrkesarbetande mödrar
ogifta kvinnor
ogifta mödrar
pigor
- se även hembiträden
pojkflickor
presidentfruar
prinsessor
prästfruar
prästinnor
sibyllor
sjuksköterskor
sjömanshustrur
skilda kvinnor
societetsdamer
spinnorskor
stiftsjungfrur
styvmödrar

svärdöttrar
svärmödrar
systerskap
sömmerskor
tandsköterskor
tjejjourer se kvinnojourer
tonårsmödrar
trafficking se kvinnohandel
tvätterskor
unga kvinnor
väverskor
yrkesarbetande mödrar
yrkeskvinnor
äldre kvinnor
älskarinnor
änglamakerskor
änkor

Detta är ett axplock av de ämnesord som direkt anspelar på kvinnor kontra män. I övrigt finns även de ord som är mer ”luddiga”, exempelvis:

apotekare
flygvärdinnor
industriarbetare
sjuksköterskor...

Dessa ord kan innefatta båda genus eftersom många befattningar och ord inte är uppdelade i Sverige vid dags dato. Vi använder oss av ett språkbruk där många ord, exempelvis yrkestitlar, inte anspelar mot ett specifikt *kön*. Intressant i KVINNSAM är att kvinnor i mycket större utsträckning har ämnesord för sin geografiska tillhörighet, som till exempel *kinesiskor*, *iranskor*, *colombianskor*. I denna ämnesordslista skrivs oftare arbetsbefattning ut, vilket även inbegriper en kategori för män. Ett exempel är *sjuksköterskor*, *sjuksköterskor: män*. Detta rör i princip enbart de yrken där männen är en minoritet. I de yrken där männen dominerar ses sällan en egen kategori för kvinnor. Naturligtvis speglar denna ämnesordslista, precis som SAB-systemet, samhället den existerar i. Det går dock inte att förbise alla nya kategorier som skapats eller alla de yrken som innefattar genus. Inte heller får vi glömma att KVINNSAMs ämnesordslista är designad med kvinnor som underförstått ämne. Därför måste detta tas i beräkning vid en genomgång av ämnesorden.

Vid en jämförelse med SAB-systemets ämnesord kan jag se en större representation inom KVINNSAM och jag anser att en större bredd, när det kommer till ämnesord, säkerligen kan skapas med båda ämnesordslistorna. Jag efterlyser dock en ännu större representation än den som existerar i nuläget. Jag anser nämligen att antingen betonas båda genus överallt eller så bör arbetet koncentreras till att eliminera dem helt och hållet. I stället skulle alla ämnesord vara ”neutrala” i den mån det går att genomföra. Detta kräver att människor arbetar med sin syn av världen och ordens innebörd parallellt.

För att undersöka om KVINNSAM kan ge en större representation, ska jag återigen titta på klassificeringen av de två titlar jag tidigare undersökt. Trinh’s *When the Moon Vaxes Red* och hooks *Talking Back: thinking feminist thinking black*. Jag ska tillföra fler ämnesord till klassificeringen för att se om en bredare representation av innehållet i

böckerna går att få fram. Jag kommer inte att göra en fullständig genomgång utan en exemplifiering på hur en bredare representation kan skapas.

bell hooks och *Talking Back: thinking feminist thinking black*.

Enligt SAB-systemet har klassificeringen av titlarna framförallt tilldelats ämnesorden *afro-amerikaner*, *Förenta staterna*, *kvinnofrågor och könsroller*. Inom KVINNSAM däremot finns även ämnesord som *svarta*, *rasism*, *homofobi* och *utbildning* med. Alla katalogposter jag studerat saknar emellertid ”röst” som ämnesord och svarta afro-amerikanska kvinnors rätt till att själva tala, det huvudsakliga ämnet i boken. KVINNSAM har *rösten* i sin ämnesordslista men inget om tal. Däremot finns ordet *samtal* med hänvisning till även kommunikation och språk. Andra ämnesord från KVINNSAM som jag anser vara passande är exempelvis *emancipation* (frigörelse), *makt*, *misogyni* (kvinnohat), *självförtroende*, *självständighet* och *yttrandefrihet*. Bland SABs ämnesord finner jag *självförverkligande*, *självkänsla*, *yttrandefrihet*, *våld* och *misshandel*. SAB har ämnesordet *tal* sammankopplat med fysiologi och umgängeskonst medan ”röst” finns representerat under *rösträtt* eller *röstvård*. Andra passande men saknade ämnesord är *misogyni* eller *emancipation*. Däremot är *diskriminering* ett ämnesord som båda systemen har, till och med *etisk diskriminering* finns med hos SAB, även ord som *universitetsutbildning* och *kvinnöemancipation* finns med i SAB. Detta är exempel på ämnesord som skulle fungera bra för att ”rama in” vad boken handlar om. Både SAB och KVINNSAM har ämnesord som skulle fungera men som faktiskt inte tagits med. SAB har inte helt och fullt följt med i utvecklingen på samma sätt när det rör teori angående genus och feminism. De nya termerna har inte fångats in ännu.

Trinh, Thi Minh-Ha; *When the Moon Waxes Red: representation, gender and cultural politics*.

Trinh's bok handlar i huvudsak om representation. Hon använder sig av film, framförallt dokumentärer för att illustrera representation och för att visa hur undertiteln tre koncept, representation, gender och cultural politics interagerar. I SAB har boken, som jag tidigare visat, klassificerats med ämnesorden *film*, *teori*, *estetik*, samt hos Umeås Universitetsbibliotek även med *feminism*, *kvinnofrågor och kulturpolitik*. Det är en ganska bra klassificering men det viktigaste ämnesordet *representation* finns inte med. KVINNSAM har inte använt sig av *representation* som ämnesord trots att det finns med i deras ämnesordslista. Jag är förvånad över detta faktum. Jag anser att klassificeringen av Trinh's bok är på rätt väg men ännu är allt för mager. Ämnesord som kan tillföras är exempelvis *postkolonialism*. Detta ämnesord finns inte med i SAB, men i KVINNSAM. *Filosofi* och *poststrukturalism* är också ord som bör placeras under denna titel. Underligt är att SAB inte heller har *poststrukturalism* som ämnesord. *U-länder* borde även vara med eftersom författaren använder sig av dem och deras filmkonst för att undersöka möjligheten till kvinnlig representation genom dem. I SAB finns enbart *utlandshjälp* som ämnesord. Det är enbart KVINNSAM som har ordet *representation*. Detta kan naturligtvis hänga ihop med att representation är ett begrepp som kopplas samman med exempelvis feminism och även är en relativt ny term. När jag jämför SAB-systemet och KVINNSAM, så tycker jag mig se en bredare representation hos den senare. SAB-systemet har inte samma möjlighet att klassificera dessa två titlar i den utsträckning som KVINNSAM, men det skulle gå att specificera mer än vad som gjorts på de olika Universitetsbiblioteken.

Sammanfattning

Det existerar en markant skillnad i SAB-systemet när det kommer till representation av genus. Ämnesord som hänvisar till kvinnor är betydligt flera i antal än ämnesord om

män. Kvinnan är tydligt den avvikande och mannen norm. Detta faktum märks även i hur ämnesorden placeras i systemet. Till exempel på hur de antingen sprids ut eller samlas på ett ställe.

SAB-systemet kan, enligt min uppfattning, ”fånga in” flera teorier samtidigt på ett bättre sätt än DDC. I SAB är strukturen lite mindre hierarkisk än i DDC. Ett exempel på detta är hur DDC klassificerar hooks bok. Inom SAB-systemet går det inte att placera ämnesorden på samma hierarkiska vis. Olsons teori om att DDC har en för mager vokabulär, för att korrekt framställa mångfald, teorier och ovanliga koncept, verkar hålla utifrån de exempel hon ger. Jag har enbart förevisat två, men Olson har naturligtvis gjort en mycket djupare undersökning. Jag anser även att SABs ämnesord är för få för att representera dessa två titlar. De huvudteser som samlas i böckerna faller fullständigt bort. De kan ej representeras. Olson skriver om DDC’s brister rörande exempelvis Trinhs bok:

The application of...DDC constructs a limit between universality and diversity. Problems marking this limit ...fall into two broad categories. The first is the acute lack of vocabulary...to express concepts such as voice and representation. The second is the systematic construction of limits such as exclusion of perspective (feminist or postcolonial) and representation of concrete topics (African-American women or motion pictures) rather than intangible concepts (voice or representation)...⁶²

Jag är benägen att hålla med. *Film* appliceras och vissa poster har även med *feminism*. Men precis som i DDC kan inte ”röst” och representation tillföras eftersom det inte existerar några motsvarade ämnesord för dessa fenomen. Inte heller postkolonial finns som ämnesord i SAB. Olson påpekar att DDC kan vidareutveckla sitt decimalsystem för att innefatta dessa brister. För SAB-systemet verkar det vara en mer komplicerad historia. I det svenska klassifikationssystemet existerar inte samma möjlighet till minutiös indelning. Det finns vissa tilläggs-koder som kan appliceras och dessa kan vara både bokstäver och siffror. *Klassifikationssystem för Svenska bibliotek* har dessa samlade både i början av boken och i den systematiska delen inför varje ämnesområde. Tilläggen är relativt begränsade och därför används i stor utsträckning dubbelklassificering. Det vill säga användandet av två eller flera klassifikationskoder samtidigt. Detta system är dock inte alltid att föredra eftersom det då kan uppstå bekymmer ifråga om hyllplacering, samt hur många exemplar av boken som bör köpas in. Problem angående om det ska finnas fler exemplar placerade under båda ämneskoderna eller enbart ett exemplar som placeras under en av koderna. Här uppstår troligtvis genast funderingar på vilken av koderna som ska vara den tongivande. Skapandet av en bred representation av böcker eller andra objekts (exempelvis tidningsartiklar, videofilmer, talböcker och så vidare) innehåll fungerar inte i den utsträckning som det borde i ett nationellt system.

När man läser ett klassifikationssystem på det sätt som jag gjort i de föregående avsnitten, får man fram eventuella brister och man kan påvisa vad som osynliggörs. Det blir också tydligt vad som inte finns med i klassifikationssystemet. Olson skriver:

The inappropriate, inadequate classification of these two books stems from the lack of importance placed on the concerns of other women in our culture and society in general.⁶³

---

⁶² Olson 2001 s.658.

⁶³ Ibid. s. 658.

Med detta uttalande vill Olson peka på hur litteratur om kvinnor som inte tillhör exempelvis en vit, europeisk, heterosexuell medelklass placeras i marginalen eller utsluts ur klassifikationssystemen. Även i SAB-systemet sker detta. En annan aspekt gäller litteratur som behandlar flera marginaliserade ämnen och hur de antingen, enligt Olsons tolkning av termerna, blir *ghettoized* till ett svårfattligt eller svårgripbart hörn i katalogen eller utspridda i en *diaspora* av små ghetton.⁶⁴

SLUTSATSER OCH SLUTDISKUSSION

Uppsatsens syfte har varit att studera om en bredare representation kan skapas genom att applicera poststrukturalistisk feministisk klassifikationsteori. Jag har undersökt på vilket sätt vårt svenska klassifikationssystem SAB-systemet är uppbyggd i förhållande till genus, med fokus på hur genus representeras, vilken eventuell hierarki de placeras i och vilka ämnesord som existerar inom SAB när det rör genus. Jag har enbart koncentrerat mig på genusperspektivet. Min undersökning har genomförts i tre delstudier för att i slutet sammanfogas till ett resultat.

För att besvara dessa frågor har jag använt mig, framförallt av idéer från en poststrukturalistisk feministisk postkolonial teoretiker, den kanadensiska forskaren Hope A Olson. Olsons teorier utgår från spatiala metaforer, en fokusering på lokation och plats. Klassifikationssystem är som jag påvisat uppbyggda runt platsbegrepp. Genom att använda både ett traditionellt klassifikationssystem, SAB med tillhörande ämnesordsregister och KVINNSAMs ämnesordslista, har jag skapat ett *paradoxical space*, ett klassifikationssystem som förhoppningsvis skapar en bredare och mer jämlik representation genom att tillåta existens av det marginaliserade eller osynliggjorda.

I jämförelse med Olsons arbete syns tydligt att SAB-systemet inte är uppbyggt på samma hierarkiska sätt som DDC. Att applicera Olsons teorimodell fungerar inte lika väl på SAB-systemet. Hierarkiundersökningen går inte att genomföra fullt ut eftersom de båda klassifikationssystemen är väldigt olika. Det verkar enklare att upptäcka hierarkier i DDC (troligtvis på grund av att ämneordsindexet till DDC är väldigt mångfacetterat) än SAB, som är mer splittrat och svårare att finna en tydlig samlad bild i. I SAB används ofta dubbelklassificering och systemet innehåller många korshänvisningar. Inte heller finns det en hierarkisk uppdelning av ämnen och ämnesord i minutiösa decimalgrupper. I SAB blir hierarkin snarare synlig genom hur och var ämnesordet återfinns, samt hur ytligt kontra djupare in i systemet de placerats.

Vid en systematisk genomgång av SAB-systemets ämnesord upptäcks det snabbt att det förekommer ojämnheter i representation. Det existerar en markant skillnad i antal ämnesord beroende på om de hänvisar till kvinnor eller män. Kvinnor har många fler ämnesord än män, vilket beror på kvinnornas ställning som den avvikande. Mannen är tydligt och klart underförstådd norm i SAB-systemet. Detta framgår vid en jämförelse av vilka ämnesord som existerar och hur de framställs. Mannen får oftast enbart ämnesord när det avviker från den traditionella mansrollen, exempelvis *manliga vårdbiträden*. Det finns inget motsvarande ämnesord för kvinnliga vårdbiträden. Detta beror troligen på att det ses som ett kvinnoyrke. Kvinnan representeras även som *motiv i*

---

⁶⁴ Som tidigare nämnts betyder "ghettoized" en isolering av marginaliserade grupper genom att koncentrera dem inom ett område, en slags forcerad koncentration av t ex människor som har en gemensam karakteristik, afro-amerikaner, kvinnor... "Diasporized" gör det motsatta, splittrar marginaliserade grupper så att de helt och hållet saknar koncentrerad existens, med risk för assimilation och förlust av identitet. Vad som sker är sålunda antingen det ena eller det andra när snarare ett samspel skulle vara att föredra, detta för att ge en så mångfacetterad bild som möjligt. Det skall tilläggas att dessa termer kan ha en annan betydelse inom andra områden men det är denna betydelse Olson använder i detta sammanhang.

skönlitteraturen, men det gör inte mannen. De allra flesta definitioner ligger på kvinnorna och inte hos männen. Generellt för SAB är att det etablerade och traditionella ofta inte definieras utan blir synligt när det ställs mot något alternativ. Jag tror att SAB-systemets ojämnheter i representation, när det gäller genus, kan ändras med hjälp av Olsons spatiala teorimodell. Tillförandet av fler ämnesord kan skapa en bredare representation. Detta har jag visat genom att applicera/tillföra ämnesord från KVINNSAM på SAB-systemet. Det går att både komplettera med ämnesord i sin helhet och genom användandet av klassificeringskoderna. På så sätt kan varje objekt framställas på ett mer detaljerat vis och även bli mer lättfunnet. Det blir också enklare att få en mer rättvis bild om till exempel bokens innehåll. Jag anser att även KVINNSAM innehåller för lite ämnesord och kanske därför inte är en tillräckligt detaljerad ämnesordslista för att appliceras på SAB. Det kan skapas ett annat alternativ. Jag valde den emellertid på grund av att den trots vissa tillkortakommanden verkar vara den mest detaljrika listan i dags dato.

SAB är ett hierarkiskt uppbyggt system med brister i representation. Det är uppenbart att SAB fortfarande utformas med upplysningstidens tankar som bakgrund. Det vill säga de binära paren, rationell/irrationell, kultur/natur och tanke/känsla skönjs bakom strukturen. Alltför många ämnesord i dagens SAB syftar på kvinnans avvikande position som norm. Kvinnan är den som skiljer sig från den manliga, korrekta normen. Vid en genomgång av ämnesord som berör genus blir detta tydligt. Att tillföra fler ämnesord är ett sätt att luckra upp dessa gränser i representation som förekommer inom SAB. Här fungerar Olsons teorimodell bra som komplettering. Att genomföra ett liknande arbete som det Olson genomfört är inte omöjligt, snarare anser jag att det är ett måste, om människors integritet skall respekteras. Arbetet bör även ske på grund av den ökande möjligheten för varje människa att återfinna existerande material i större utsträckning. Det är av yttersta vikt att både tongivande och marginaliserade ämnen får plats i den dokumenterade kunskapen. Olsons arbete skapar, de facto, en bredare representation eftersom fler ämnesord finns, men även på grund av att marginaliserade och ovanliga ämnen får en given plats i klassifikationssystemet.

Ett framtida område att gå vidare med vore skapandet av ett nytt kompatibelt system liknande det Olson genomfört. Det vore även eftersträvansvärt att skapa fler ämnesord inom själva SAB-systemet. En gedigen genomgång av klassifikationssystemet är även behövlig för att kunna genomföra en förändring.

Applicering av poststrukturalistiska feministiska teorier på klassifikationssystem är ett ovanligt grepp inom dagens forskning. Olsons arbete är den enda utformade metoden jag funnit. I Sverige har det inte skrivits mycket inom ämnesområdet och en debatt existerar överhuvudtaget inte. Bland svenska forskare inom detta område kan nämnas Joacim Hanssons, men hans arbete innehåller inte mycket om marginaliserade grupper, utan är snarare en undersökning av formandet av klassifikationssystemet som en spegling av samhället ur ett politiskt och ideologiskt perspektiv. Ett annat exempel är Karin Petterssons magisteruppsats *Den manliga heterosexuella normen: en analys av SAB-systemet utifrån ett feministiskt och queerteoretiskt perspektiv* (2001), vars teori bara delvis är besläktad med min. Jag anser att klassifikationssystem måste förändras om de skall motsvara bilden som framhävs, det vill säga att hela världens dokumenterade kunskap kan representeras inom dess ramar. Tyvärr är det uppenbart att alltför mycket marginaliserar eller utesluts. I dagens så kallade informationssamhälle där betoning läggs på tillgänglighet av material och information, är det beklämmande att så pass mycket inte är möjligt att återfinna. Därför vore en diskussion om ämnet eftersträvansvärt och mer forskning borde utföras.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Beasley, Chris. What is feminism? An introduction to feminist theory. Allen & Unwin, Australia 1999.
- Beauvoir, Simone de. The second sex. Vintage, London 1997.
- Benito, Miguel. Kunskapsorganisation. En introduktion till katalogisering, klassifikation och indexering. Tarancos bokförlag, Borås 2000.
- Brännström, Helena och Modin, Elsa. Kvinnor är inte ett ämne: ämnesindexering på Kvinnohistoriska samlingarna. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid institutionen Bibliotekshögskolan i Borås, 34 1996.
- Butler, Judith. Gender trouble. Feminism and the subversion of identity. Routledge, Chapman and Hall, New York 1990.
- Cornell, Drucilla The philosophy of the limit. Routledge, Chapman and hall, New York 1992.
- Destabilizing theory. Contemporary feminist debates. Ed. Michèle Barrett & Anne Phillips. Polity Press, Cambridge 1992.
- Hansson, Joakim. Klassifikation, bibliotek och samhälle. En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek". Valfrid, bibliotekshögskolan i Borås 1999.
- Hekman, Susan J. Gender and knowledge: Elements of a postmodern feminism. Polity Press, Cambridge 1990.
- hooks, bell. Talking back: thinking feminist, thinking black. South End Press, Boston 1989.
- Linking a Women's Thesaurus and DDC: THE VARIABLES. www.ualberta.ca/~holson/femclass/variables.htm.
- Olson, Hope A. "The feminist and the emperor's new clothes: Feminist deconstruction as a critical methodology for library and information studies." *Library & Information Science Research* 19(2): 181-198. 1997.
- Olson, Hope A. "The power to name: representation in library catalogs". *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 26(3), Spring 2000.
- Olson, Hope A. "Mapping beyond Dewey's boundaries: constructing classificatory space for marginalized knowledge domains". Eds. Bowker, Geoffrey C and Star, Susan Leigh, "How classifications work: problems and challenges in an electronic age, a special issue of *Library Trends* 47 (2): 233-254. 1998.
- Olson, Hope A. "Feminist locales in Dewey's landscape: mapping a marginalized knowledge domain". *Knowledge organization for information retrieval: proceedings of the sixth international study conference on classification research*. The Hague: International Federation for Information and Documentation. Edmonton, Alberta, Canada 1997.
- Olson Hope A. Finding spaces for feminism in traditional library classification: Dewey decimal classification, Windows and the World Wide Web. University of Alberta, Canada. 2001.
- Rowely, Jennifer and Farrow, John. Organizing knowledge: an introduction to managing access to information. Third Edition. Gower Publishing, Hampshire 2000.
- Spender, Dale. Man made language. Routledge & Klegan Paul Ltd, London 1980.
- The future of classification. Ed. Rita Marcella and Arthur Maltby. Gower Publishing, Hampshire 2000.
- The second wave: a reader in feminist theory. Ed. Linda Nicholson. Routledge, New York 1997.
- Trinh T, Minh-Ha. When the moon waxes red: representation, gender, and cultural politics. Routledge, New York 1989.
- Weedon, Chris. Feminist practice & poststructuralist theory. Blackwell, Oxford 1987.